

Evaluatierapport realisatie Recreatie om de Stad in Zuid-Holland

Februari 2022
Provincie Zuid-Holland

Samenvatting

- **Inleiding** – Ruimte voor recreatie in het groen in de nabijheid van stedelijk gebied is belangrijk en dat belang zal de komende jaren blijven groeien. Het meest recente groenprogramma van de provincie Zuid-Holland (PZH) is 'Recreatie om de Stad' (RodS), waarbij dertien recreatiegebieden zijn ontwikkeld.
- **Aanleiding** – Sinds 2012 heeft PZH aanzienlijk in dit programma geïnvesteerd. Een bijzonder aspect van het programma is dat PZH de uitvoering grotendeels in handen heeft gelegd van gebiedspartijen, zoals gemeenten en waterschappen, waarbij een goed uitgedacht budget werd verstrekt (realisatiemodel met taakstellend budget). Anno 2021 is het RodS-programma nagenoeg voltooid. Gesteld kan worden dat de afgelopen jaren veel unieke kennis en ervaring is opgedaan met de organisatie en realisatie van grote groenprojecten. Dit kan van pas komen bij mogelijke toekomstige opgaven.
- **Doel** – Gelet op de omvang van het RodS-programma wenst PZH de uitvoering en resultaten van het RodS-programma te evalueren. De omvang rechtvaardigt immers een goede verantwoording, waar een evaluatie onderdeel van is.
- **Opzet** – Voor de aspecten oppervlakte, budget en planning is onderzocht wat is overeengekomen en wat is 'gerealiseerd'. Bovendien is onderzocht of de dertien gebieden voldoen aan de verwachtingen en of momenteel al wensen bestaan voor doorontwikkeling.
- **Oppervlakte** – Het onderzoek toont op de eerste plaats dat voor het overgrote deel de oppervlaktes zijn gerealiseerd die zijn overeengekomen.
- **Budget** – Voor wat het budget betreft laat het onderzoek zien dat PZH goed 'in control' is geweest. Indien onverhoopt sprake bleek van een tekort, werd dit adequaat opgelost door bijvoorbeeld de inrichting te versoberen. Bij de eindafrekening van vier gebieden was bovendien sprake van een positief resultaat.
- **Planning** – Planning blijkt het lastigste aspect te zijn. Een rode draad die door alle planningen heenloopt, en eigenlijk geldt dat voor iedere gebiedsontwikkeling van een zekere omvang, is dat grondverwerving een belangrijk aandachtspunt is en een belangrijke oorzaak kan zijn van vertraging in het project.
- **Kwaliteit** – Over het algemeen geldt dat de "basisinrichting" als (zeer) geslaagd wordt ervaren. Enerzijds worden de meeste gebieden goed tot zeer goed bezocht. De gebieden zijn dicht bij stedelijk gebied gelegen en profiteren van de extra vraag die de afgelopen jaren is ontstaan en is versterkt door de Corona-epidemie. Anderzijds komen natuurwaarden ook vaak snel tot volle wasdom. Meer infrastructuur voor verschillende soorten bezoekers en regionale aansluitingen vormen de belangrijkste concrete doorontwikkelmogelijkheden.
- **Lessons learned** – Het onderzoek toont dat het realisatiemodel met een taakstellend budget goed werkt in de praktijk. Verder is het belang van planning gebleken; denk bij ontwikkelingen (bijv. grootschalige woningbouw) vroegtijdig na over de realisatie van recreatiemogelijkheden c.q. groen. Heb ook op voorhand, en tijdig genoeg, oog voor grondposities en eventuele verwerving (zorg voor duidelijke spelregels en een handelingskader).

Inhoudsopgave

Afkortingen	7
1 Inleiding	8
1.1 Inleiding.....	8
1.2 Doel evaluatie	10
1.3 Werkwijze en scope evaluatie.....	11
2 RodS-Programma	12
2.1 Beleidshistorie: Investeringsbudget Landelijk Gebied	12
2.2 Provinciale beleidsvisie en uitvoeringsprogramma Groen	13
3 Resultaten RodS-projecten	14
3.1 Korte omschrijving opgave.....	14
3.2 Resultaat RodS; oppervlakte	14
3.3 Resultaat RodS; budget.....	15
3.4 Resultaat RodS; planning	16
3.5 Resultaat RodS; kwaliteit.....	17
3.6 Lessons learned.....	20
4 Nieuwe Dordtse Biesbosch	24
4.1 Oppervlakte.....	24
4.2 Budget.....	24
4.3 Planning	24
4.4 Kwaliteit.....	24
5 Nieuwe Driemanspolder	25
5.1 Oppervlakte.....	25
5.2 Budget.....	25
5.3 Planning	25
5.4 Voldoet aan verwachtingen?.....	25
6 Balij-Bieslandse Bos	26
6.1 Oppervlakte.....	26
6.2 Budget.....	26
6.3 Planning	26
6.4 Verwachtingen en realisatie.....	26
7 Bentwoud	27
7.1 Oppervlakte.....	27
7.2 Budget.....	27
7.3 Planning	27
7.4 Voldoet aan verwachtingen?.....	27
8 Duivenvoordecorridor	28
8.1 Oppervlakte.....	28
8.2 Budget.....	28
8.3 Planning	28
8.4 Voldoet aan verwachtingen?.....	28
9 Eendragtspolder	29
9.1 Oppervlakte.....	29
9.2 Budget.....	29

9.3	Planning	29
9.4	Voldoet aan verwachtingen?.....	29
10	Groen Blauwe Zone Westergouwe	30
10.1	Oppervlakte.....	30
10.2	Budget.....	30
10.3	Planning	30
10.4	Voldoet aan verwachtingen?.....	30
11	Groenzone en Bergboezem	31
11.1	Oppervlakte.....	31
11.2	Budget.....	31
11.3	Planning	31
11.4	Voldoet aan verwachtingen?.....	32
12	IJsselmonde	33
12.1	Oppervlakte.....	33
12.2	Budget.....	33
12.3	Planning	33
12.4	Voldoet aan verwachtingen?.....	34
13	Oude Rijnzone	35
13.1	Oppervlakte.....	35
13.2	Budget.....	35
13.3	Planning	35
13.4	Voldoet aan verwachtingen?.....	35
14	Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw	36
14.1	Oppervlakte.....	36
14.2	Budget.....	36
14.3	Planning	36
14.4	Voldoet aan verwachtingen?.....	36
15	Vlinderstrik	37
15.1	Oppervlakte.....	37
15.2	Budget.....	37
15.3	Planning	37
15.4	Voldoet aan verwachtingen?.....	37
16	Zwethzone, deelgebied Zwethstrook	38
16.1	Oppervlakte.....	38
16.2	Budget.....	38
16.3	Planning	38
16.4	Voldoet aan verwachtingen?.....	38
17	BIJLAGE 1 Kwaliteitseisen RodS (Beleidsvisie Groen, 2013)	39
18	BIJLAGE 2 Uitgebreide evaluatie per gebied	40
1	Inleiding	41
2	Nieuwe Dordtse Biesbosch.....	41
2.1	Korte inleiding	41
2.2	Afsprakenkader	41
2.3	Projectresultaten	42
2.4	Budget.....	44

2.5	Planning	44
2.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	44
3	Nieuwe Driemanspolder	46
3.1	Korte inleiding	46
3.2	Afsprakenkader	46
3.3	Projectresultaten	47
3.4	Budget.....	47
3.5	Planning	48
3.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	48
4	Balij-Bieslandse Bos	49
4.1	Korte inleiding	49
4.2	Afsprakenkader	49
4.3	Projectresultaten	49
4.4	Budget.....	50
4.5	Planning	50
4.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	50
5	Bentwoud.....	52
5.1	Korte inleiding	52
5.2	Afsprakenkader	52
5.3	Projectresultaten	53
5.4	Budget.....	53
5.5	Planning	53
5.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	54
6	Duivenvoordecorridor	55
6.1	Korte inleiding	55
6.2	Afsprakenkader	55
6.3	Projectresultaten	55
6.4	Budget.....	56
6.5	Planning	56
6.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	56
7	Eendragtspolder	57
7.1	Korte inleiding	57
7.2	Afsprakenkader	57
7.3	Projectresultaten	58
7.4	Budget.....	59
7.5	Planning	60
7.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	60
8	Groen Blauwe Zone Westergouwe.....	61
8.1	Korte inleiding	61
8.2	Afsprakenkader	61
8.3	Projectresultaten	61
8.4	Budget.....	62
8.5	Planning	63
8.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	63
9	Groenzone en Bergboezem	64

9.1	Korte inleiding	64
9.2	Afsprakenkader	64
9.3	Projectresultaten	65
9.4	Budget.....	65
9.5	Planning	66
9.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	67
10	IJsselmonde	68
10.1	Korte inleiding	68
10.2	Afsprakenkader	70
10.3	Projectresultaten	71
10.4	Budget.....	72
10.5	Planning	73
10.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	74
11	Oude Rijnzone	75
11.1	Korte inleiding	75
11.2	Afsprakenkader	75
11.3	Projectresultaten	75
11.4	Budget.....	76
11.5	Planning	76
11.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	77
12	Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw	78
12.1	Korte inleiding	78
12.2	Afsprakenkader	78
12.3	Projectresultaten	79
12.4	Budget.....	79
12.5	Planning	79
12.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	80
13	Vlinderstrik	81
13.1	Korte inleiding	81
13.2	Afsprakenkader	82
13.3	Projectresultaten	82
13.4	Budget.....	82
13.5	Planning	83
13.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	83
14	Zwethzone, deelgebied Zwethstrook	85
14.1	Korte inleiding	85
14.2	Afsprakenkader	85
14.3	Projectresultaten	85
14.4	Budget.....	86
14.5	Planning	87
14.6	Voldoet aan verwachtingen?.....	87

Afkortingen

BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
DLG	Dienst Landelijk Gebied
GS	College van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland
Ha	Hectare
ILG	Inrichtingsbudget Landelijk Gebied
IPO	Interprovinciaal Overleg
Km	Kilometer
KRW	Kader Richtlijn Water
NNN	Natuur Netwerk Nederland (voorheen EHS, Ecologische Hoofd Structuur)
PPO	Plannings Procedure Openluchtrecreatie
PS	Provinciale Staten van de provincie Zuid-Holland
PZH	Provincie Zuid-Holland
RodS	Recreatie om de Stad
SBB	Staatsbosbeheer
ZZG-overeenkomst	Onderhandelingsakkoord Overeenkomst Zuidvleugel Zichtbaar Groener

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Van oudsher beschikt Zuid-Holland over relatief weinig bos- en recreatiegebieden. Daarom heeft PZH zich samen met het Rijk de afgelopen decennia steeds ingespannen om recreatiegebieden aan te leggen, onder andere via het programma Randstadgroenstructuur uit de jaren tachtig. Inmiddels is er circa 16.000 ha als recreatiegebied begrensd, waarvan de meeste rond grootstedelijk gebied zijn gelegen (zie onderstaande figuur).

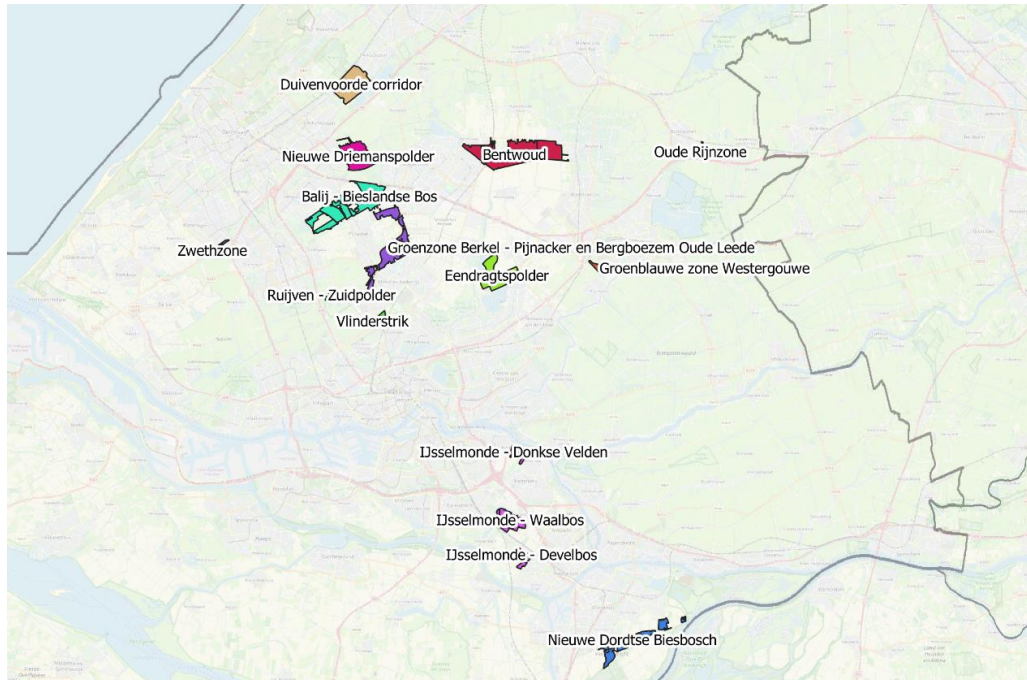
Figuur 1 – Grootstedelijk gebied Zuid-Holland¹ (oranje=stedelijke agglomeratie, groen gestippeld=recreatiegebied, groen= stedelijk groen, rood = stedelijk centrum)

Het meest recente groenprogramma is Recreatie om de Stad (RodS). Deze opgave is verdeeld over dertien gebieden.²

¹ Omgevingsvisie Zuid-Holland.

² Uitvoeringsprogramma Groen (PS, oktober 2012). Hierin staat ook de Vosse- en Weerlanerpolder genoemd. Dit betreft een (geringe) bijdrage voor een inrichting die in 2012 is afgerond en daarom niet meer tot de opgave wordt gerekend.

De ligging van de gebieden is op de volgende kaart weergegeven:

Figuur 2 – Overzicht RodS-gebieden

Sinds 2012 heeft PZH aanzienlijk in het RodS-programma geïnvesteerd.³ De uitvoering is grotendeels in handen gelegd van gebiedspartijen zoals gemeenten en waterschappen. Anno 2021 is het RodS-programma nagenoeg voltooid. Gesteld kan worden dat de afgelopen jaren veel unieke kennis en ervaring is opgedaan met de organisatie en realisatie van grote groenprojecten. Dit kan van pas komen bij mogelijke toekomstige opgaven.

De noodzaak en urgentie van voldoende groen zijn ten opzichte van 2012 immers nog onverminderd aanwezig; voldoende groen in de provincie is nog steeds een belangrijke pijler van beleid. Zo zijn in de Omgevingsvisie Zuid-Holland (herziening 2021) zeven ambities benoemd, waarvan Ambitie 7, gezond en veilig Zuid-Holland, als volgt luidt:

“Beschermen en bevorderen van een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving”

Sport en bewegen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de gezondheid van de bewoners en bezoekers. Door te zorgen voor recreatienetwerken (waaronder voor fietsen, varen en paardrijden) en voldoende groen en water, wil PZH mensen stimuleren meer te bewegen, te sporten of te ontspannen. Recreatieve groengebieden worden belangrijk geacht voor een gezonde

³ Uitvoeringsprogramma Groen 2014.

en aantrekkelijke leefomgeving. Daarbij komt dat de verstedelijking in Zuid-Holland steeds toeneemt en dat hoogstwaarschijnlijk zal blijven doen. Volgens de Woondeal Zuidelijke Randstad (2019)⁴ moeten tot 2040 in totaal 230.000 nieuwe woningen worden bijgebouwd in de Metropoolregio. Hiervan moeten ruim 100.000 woningen vóór 2025 worden gerealiseerd, waarvan circa de helft in de gemeenten Den Haag en Rotterdam.

1.2 Doel evaluatie

Gelet op de omvang van het RodS-programma wenst PZH de uitvoering en resultaten van het RodS-programma te evalueren. De omvang rechtvaardigt immers een goede verantwoording, waar een evaluatie onderdeel van is. In de evaluatie staan de dertien RodS-gebieden centraal. De evaluatie heeft een kwantitatief gedeelte en kwalitatief gedeelte. Allereerst wordt het programma verantwoord aan de hand van drie aspecten (kwantitatief): oppervlakte (hoeveel overeengekomen ha RodS is daadwerkelijk gerealiseerd?), budget (hoeveel van het overeengekomen provinciaal budget is daadwerkelijk gerealiseerd?) en planning (in hoeverre is de overeengekomen planning aangehouden?). Uitgangspunt hierbij zijn de afspraken uit de overeenkomsten en eventuele (wederzijds overeengekomen) wijzigingen. Vervolgens wordt bezien in hoeverre de aangelegde RodS-gebieden voldoen aan de verwachtingen en behoeften, en of er behoefte bestaat aan specifieke doorontwikkeling (kwalitatief, zie ook de eerste bijlage bij dit rapport voor de kwaliteitseisen voor RodS-gebieden). In dit rapport worden de resultaten verkort weergegeven, in de vorm van een *fact sheet* per gebied. In de tweede bijlage bij dit rapport zijn de onderzoeksresultaten uitgebreider opgenomen. Steeds wordt onderstaande volgorde aangehouden:

1.2.1 Verantwoording

1. Hoeveel ha RodS en NNN is er afgesproken in de overeenkomsten en hoeveel is er daadwerkelijk gerealiseerd?
2. Hoeveel provinciaal budget is in de overeenkomsten gereserveerd en hoeveel is hiervan uitgegeven?
3. Wat was de tijdsplanning volgens de overeenkomsten en wat is de daadwerkelijke doorlooptijd tot oplevering van de inrichting geweest?

1.2.2 Toetsing kwaliteit

1. Voldoet het opgeleverde recreatiegebied aan de verwachtingen (intensiteit gebruik, aard van het gebruik, aansluiting op behoeften)?
2. Zo nee, welke impuls/maatregelen zijn nodig voor verdere doorontwikkeling? (niet in financiële zin, maar inhoudelijk)

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2019/06/05/woondeal-zuidelijke-randstad/Woondeal+zuidelijke+Randstad+incl+annexen.pdf>.

1.3 Werkwijze en scope evaluatie

Deze vragen worden beantwoord door een tweeledig onderzoek. Aan de hand van een bureaustudie worden de gesloten overeenkomsten geanalyseerd, evenals de beschikbare eindrapportages en het akkoord van PZH hierop. Voor het kwalitatieve gedeelte zijn interviews afgenomen met de projectleiders van de externe projecten en voor de interne projecten met een medewerker van Bureau Groen van PZH. Het is niet voor alle gebieden gelukt de betrokken projectleiders te spreken, bijvoorbeeld door tijdsverloop, personele wisselingen of een combinatie van beide omstandigheden. In die gevallen is gesproken met beheerders van de gebieden.

Per project wordt aan het begin van het hoofdstuk een opsomming van de projectgegevens gegeven.

Hieronder staan deze projectgegevens met hierachter de betekenis:

Projectgegevens	Betekenis
Naam gebied	De projectnaam zoals PZH deze gehanteerd heeft gedurende het project.
Gebiedspartijen	Hier worden de actief betrokken partijen bedoeld gedurende de aanlegfase.
Oppervlakte	Hier wordt de oppervlakte benoemd van het project na oplevering.
Bijdrage	Budget PZH / Aanleg-, verwervings- en soms ook beheerkosten: het bedrag zoals vermeld in de uitvoerings- of wijzigingsovereenkomsten en in de eindafrekening c.q. verantwoording. De financiën voorafgaand aan de overeenkomsten of na de eindverantwoording zijn niet meegenomen, evenmin als aparte subsidies ⁵ en bijdragen van derden.
Opleverdatum	Hier worden de data weergegeven zoals afgesproken in de uitvoerings- of wijzigingsovereenkomst en de data zoals deze daadwerkelijk zijn 'gerealiseerd'.
Uitvoerende partij	De uitvoerende partij(en) betreffen de opdrachtgevers van de inrichtingswerkzaamheden.
Eigendom en beheer	Hiermee worden de partij(en) genoemd die het eigendom verkregen hebben en verantwoordelijk zijn voor het beheer van het project ⁶ .

⁵ Provinciale subsidies die deel uitmaken van de begrotingen van de overeenkomsten, zijn wel meegenomen.

⁶ Daar waar eigenaar en beheerder niet dezelfde partij zijn, is dit vermeld in de tabellen.

2 RodS-Programma

2.1 Beleidshistorie: Investeringsbudget Landelijk Gebied

In de Bestuursvereenkomst ILG spraken het Rijk en PZH af dat PZH in de periode 2007-2013 RodS-gebieden zou verwerven en (laten) inrichten.⁷ Op 1 januari 2007 trad de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) in werking, en daarmee ook het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Een belangrijke stap in de decentralisatie van overheidstaken. Het Rijk probeerde tot dan toe zelf de inrichting van het Nederlandse landelijk gebied te verbeteren. Dit leidde onvoldoende tot de gewenste resultaten. Als oorzaken werden aangewezen: het woud aan verschillende regelingen, de ingewikkelde procedures, het ontbreken van samenhang en een integrale benadering bij de diverse departementen, en de afstand tussen beleidsmakers in den Haag en de uitvoering in de gebieden.

Vanaf 2007 heeft PZH deze prestatieafspraken voortvarend opgepakt, en met een groot aantal partijen uitvoeringsafspraken gemaakt. Op 20 oktober 2010 deelde de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I), Henk Bleker, de PZH echter mee dat het kabinet had besloten dat het ILG gestopt zou gaan worden en dat nieuwe afspraken moesten worden geformaliseerd. Dit besluit werd ingegeven door een pakket aan bezuinigingen uit het regeerakkoord van het kabinet Rutte 1 en de wens van het kabinet om het beleidsveld natuur te gaan decentraliseren. Het Rijk zegde de Bestuursvereenkomst ILG op en het programma RodS verviel als rijksopgave.

Na lange onderhandelingen tussen IPO en het Rijk werd in 2011 een nieuw akkoord gesloten, het zogenoemde Onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur van 20 september 2011,⁸ waarmee Provinciale Staten in december 2011 hebben ingestemd. De oorspronkelijke Rijksopgave is met dit natuurakkoord een provinciale opgave geworden met minder middelen dan oorspronkelijk. Met gebiedspartijen was de PZH echter al juridisch hard afdwingbare verplichtingen aangegaan. Ondanks dat de onderhandelingen de nodige tijd hebben gekost, zijn niettemin in goed overleg met gebiedspartijen herijkte afspraken gemaakt over de RodS-projecten die in wijzigingsvereenkomsten zijn vastgelegd.

⁷ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29576-30-b6.pdf>

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/richtlijnen/2011/09/21/onderhandelingsakkoord-decentralisatie-natuurbeleid/onderhandelingsakkoord-decentralisatie-natuurbeleid.pdf>

2.2 Provinciale beleidsvisie en uitvoeringsprogramma Groen

Op 10 oktober 2012 hebben Provinciale Staten de Beleidsvisie Groen⁹ en het daarbij horende Uitvoeringsprogramma Groen (UPG)¹⁰ vastgesteld. Het herijkte projectenpakket RodS maakt daar deel van uit. Het merendeel van de middelen heeft PZH beschikbaar gesteld aan gebiedspartijen op basis van wijzigingsovereenkomsten. Voor de Balij-Bieslandse Bos en het Bentwoud heeft PZH zelf de uitvoering aangestuurd.

In de wijzigingsovereenkomsten, of vergelijkbare schriftelijke afspraken, zijn de resultaten vastgelegd van de onderhandelingen die PZH met de gebiedspartners heeft gevoerd over de herijking. In de oorspronkelijke overeenkomsten waren gebiedspartijen alleen verantwoordelijk voor de inrichting. Met de wijzigingsovereenkomsten zijn de gebiedspartijen ook verantwoordelijk voor de resterende grondverwerving en het beheer. De gebiedspartijen ontvingen hiervoor een eenmalige investerings- en in sommige gevallen een beheerbijdrage (veelal op basis van eenmalige beheerafkoop). Naast geld is er ook grond overgegaan naar de gebiedspartijen. Dit is grond die door het Rijk is aangekocht voor de realisering van de RodS-gebieden. Deze gronden (van de toenmalige Rijksdienst Bureau Beheer Landbouwgronden/BBL) zijn door het Rijk overgedragen aan de PZH, en PZH heeft deze gronden doorgeleverd aan de gebiedspartijen.

⁹

[https://staten.zuid-holland.nl/migratie/Statencommissie Groen en Water GenW/2013/Statencommissie Groen en Water 16 januari 2013/Bespreekstukken/Beleidsvisie Groen onderdelen EHS en Biodiversiteit/Brief van Gedeputeerde Weber inzake verzoek technische informatie Presidium bijlage.org](https://staten.zuid-holland.nl/migratie/Statencommissie_Groen_en_Water_GenW/2013/Statencommissie_Groen_en_Water_16_januar_i_2013/Bespreekstukken/Beleidsvisie_Groen_ondere delen_EHS_en_Biodiversiteit/Brief_van_Gedeputeerde_Weber_inzake_verzoek_technische_informatie_Presidium_bijlage.org)

¹⁰

[https://staten.zuid-holland.nl/migratie/Statencommissie Groen en Water GenW/2013/Statencommissie Groen en Water 12 juni 2013/Stukken ter kennisname/Stukken ontvangen van GS in het kader van actieve informatieplicht/Programm ering uivoeringsprogramma groen 2013 Bijlage Definitieve versie Uitvoeringsprogramma Groen 2013.org](https://staten.zuid-holland.nl/migratie/Statencommissie_Groen_en_Water_GenW/2013/Statencommissie_Groen_en_Water_12_juni_2013/Stukken_ter_kennisname/Stukken_ontvangen_van_GS_in_het_kader_van_actieve_informatieplicht/Programm ering_uivoeringsprogramma_groen_2013_Bijlage_Definitieve_versie_Uitvoeringsprogramma_Groen_2013.org)

3 Resultaten RodS-projecten

3.1 Korte omschrijving opgave

Binnen het RodS-programma is een dertiental projecten gedefinieerd:

Projecten	
Nieuwe Dordtse Biesbosch	Groenblauwe zone Westergouw
Nieuwe Driemanspolder	Groenzone en Bergboezem
Balij-Bieslandse bos	IJsselmonde
Bentwoud	Oude Rijnzone
Duivenvoordecorridor	Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw
Eendragtspolder	Vlinderstrik
	Zwethzone

Twee daarvan zijn door PZH uitgevoerd, te weten 'Balij-Bieslandse Bos' en 'Bentwoud'. De resterende projecten zijn door andere overheden uitgevoerd, met financiële provinciale ondersteuning. In de RodS-projecten Nieuwe Dordtse Biesbosch en de Groenzone en Bergboezem zijn ook gronden ten behoeve van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) ingericht.

3.2 Resultaat RodS; oppervlakte

In deze paragraaf wordt ingegaan op de oppervlaktes van de RodS-gebieden; hoeveel hebben partijen afgesproken en wat is daadwerkelijk gerealiseerd? Voor het overgrote deel zijn de oppervlaktes die zijn overeengekomen ook daadwerkelijk gerealiseerd. Netto is 35 ha (nog) niet gerealiseerd. Ten opzichte van de gehele overeengekomen oppervlakte van 2.710 ha, is dat 1,3%. Overigens wordt vermeld dat 'netto' 35 ha (nog) niet is gerealiseerd, omdat enerzijds in enkele gevallen de afgesproken oppervlakte niet of nog niet is gerealiseerd, en anderzijds omdat in drie gevallen juist meer is gerealiseerd dan afgesproken. Bij de Groenzoom zijn twee kleine deelprojecten nog niet afgerond. De Duivenvoordecorridor (37 ha) is in het geheel nog niet afgerond vanwege vertraging in de uitvoering. Voor drie gebieden is meer gerealiseerd dan afgesproken: voor de Groen Blauwe Zone Westergouwe (afgerond 4 ha extra) en Zwethzone en Oude Rijnzone (afgerond elk 1 ha extra).

Projecten			
Projectnaam	Overeengekomen opp.	Gerealiseerde opp.	Verschil
Nieuwe Dordtse Biesbosch	501 ha	501 ha	-
Nieuwe Driemanspolder	350 ha	350 ha	-
Balij-Bieslandse Bos	71 ha	71 ha	-
Bentwoud	700 ha	700 ha	-
Duivenvoordecorridor	37 ha	-	Project is nog niet gerealiseerd.
Eendragtspolder	299 ha	299 ha	-

Groenblauwe zone Westergouw	20 ha	24 ha	De overdracht en verwerving van specifieke gronden, bood de mogelijkheid om afgerond 4 ha extra te realiseren.
Groenzone en Bergboezem	418 ha	414 ha	Twee onderdelen zijn nog niet uitgevoerd en hebben een gezamenlijke oppervlakte van afgerond 4 ha.
IJsselmonde	211 ha	211 ha	-
Oude Rijnzone	12 ha	13 ha	Eén hectare meer gerealiseerd dan overeengekomen.
Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw	30 ha	30 ha	-
Vlinderstrik	40 ha	40 ha	-
Zwethzone	21 ha	22 ha	Eén hectare meer gerealiseerd dan overeengekomen.
Totaal	2.710 ha	2.675 ha	-

3.3 Resultaat RodS; budget

De onderzoeksresultaten tonen geen opzienbarende resultaten. De bestedingen zijn binnen de afgesproken bijdragen gebleven. Bij de Duivenvoordecorridor is sprake van een onderbesteding omdat dit project nog niet is gerealiseerd.

Projecten		
Projectnaam	Overeengekomen PZH-bijdrage	Gerealiseerde PZH-bijdrage
Nieuwe Dordtse Biesbosch	EUR 18.800.000	EUR 18.800.000
Nieuwe Driemanspolder	EUR 30.700.000	EUR 30.700.000
Balij-Bieslandse Bos	EUR 3.397.000	EUR 3.397.000
Bentwoud	EUR 30.000.000	EUR 28.700.000
Duivenvoordecorridor	EUR 6.800.000	EUR 6.400.000
Eendragtspolder	EUR 5.907.000	EUR 5.680.000
Groenblauwe zone Westergouw	EUR 1.800.000	EUR 1.800.000
Groenzone en Bergboezem	EUR 16.159.000	EUR 16.159.000
IJsselmonde	EUR 6.407.000	EUR 6.068.000
Oude Rijnzone	EUR 1.100.000	EUR 1.002.000
Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw	EUR 2.300.000	EUR 2.300.000
Vlinderstrik	EUR 3.500.000	EUR 3.500.000
Zwethzone	EUR 1.210.000	EUR 1.210.000
Totaal	EUR 128.080.000	EUR 125.716.000

Zoals te zien in voorgaande tabel, was er in diverse projecten sprake van een positief resultaat:

- **Bentwoud** – als gevolg van een sobere aanbesteding wegens het taakstellend budget en door meevallers bij de uitvoering van de aanbesteding is in de projectbegroting van de provincie een bedrag van EUR 1.3 mln overgebleven. Dit bedrag is in 2017 vrijgevallen.
- **Eendragtspolder** – De provinciale bijdrage bestond deels uit een garantstelling. De uiteindelijke kosten vielen lager uit waardoor een bedrag van EUR 227.000 niet bij de provincie in rekening is gebracht.
- **IJsselmonde** – Het project is met een positief resultaat afgesloten, waarbij nog middelen zijn toegekend aan een kwaliteitsimpuls voor het Waalbos en aan recreatieve routes. Een bedrag van afgerond EUR 339.000 is vrijgevallen en geretourneerd aan PZH.
- **Oude Rijnzone** – Het project is afgesloten met een positief resultaat, welke naar rato is verdeeld over de subsidieverstrekkers. Het provinciaal aandeel is vastgesteld op 98.000.

3.4 Resultaat RodS; planning

De evaluatie toont dat bij meerdere projecten de planning gedurende de looptijd is bijgesteld. Dit geldt voor de volgende projecten: Nieuwe Driemanspolder, Balij-Bieslandse Bos, Eendragtspolder, Groen Blauwe Zone Westergouwe, IJsselmonde, Oude Rijnzone en Zwethzone. Bij het ene project eenmalig, bij andere projecten enkele keren. De precieze oorzaken verschillen van project tot project. Een rode draad die door alle plannings heenloopt, en eigenlijk geldt dat voor iedere gebiedsontwikkeling van een zekere omvang, is dat grondverwerving een belangrijk aandachtspunt is en een belangrijke oorzaak kan zijn van vertraging in het project. Helemaal wanneer het minnelijke verwervingstraject niet de gewenste uitkomst heeft en men (mogelijk) is aangewezen op onteigening. Dit ziet men duidelijk bij de onteigeningsprocedure die is gevoerd over een gedeelte van de Groenzone en Bergboezem. Een gedeelte van het project heeft vertraging opgelopen als gevolg van deze procedure. Als het goed is worden de laatste twee deelprojecten in 2022 opgeleverd.

Verder valt op dat ook na afronding van een aantal andere projecten nog enkele puntjes op de i moesten worden gezet, ondanks dat het project in zijn geheel werd beschouwd als afgerond binnen de overeengekomen termijn. Het gaat dan werkzaamheden die dusdanig “klein” zijn dat deze op geen enkele wijze een reëel risico met zich brengen, als gevolg waarvan deze niet van doorslaggevend belang zijn voor de vraag of de overeengekomen planning al dan niet is gehaald. Voor de Nieuwe Dordtse Biesbosch moeten bijvoorbeeld nog vijf stuwen worden gerealiseerd door Stedin. Ook bij het Bentwoud was sprake van dergelijke nog te verrichten werkzaamheden, maar die zijn inmiddels opgelost.

Ten aanzien van het aspect “planning” neemt de Duivenvoordecorridor een bijzondere plaats in. De beide betrokken gemeenten, Leidschendam-Voorburg en Voorschoten, hebben hun plannen voor de respectievelijke delen van de corridor moeten bijstellen vanwege de crisis op de huizenmarkt van een paar jaar geleden. In de Wijzigingsovereenkomst zijn partijen 1 januari 2020

overeengekomen als datum waarop de inrichting van 37 ha RodS in de Duivenvoordecorridor moest zijn afgerond. Op verzoek van beide gemeenten, hebben GS in mei 2020 deze termijn opgeschoven naar 31 december 2025 met als voorwaarde dat uiterlijk 30 september 2025 de verantwoording wordt ingediend.

Projecten		
Projectnaam	Overeengekomen planning	Gerealiseerde planning
Nieuwe Dordtse Biesbosch	1 januari 2018	1 januari 2018
Nieuwe Driemanspolder	31 december 2020	31 oktober 2020
Balij-Bieslandse Bos	31 december 2016	2017
Bentwoud	1 januari 2016	1 januari 2016
Duivenvoordecorridor	31 december 2025	n.v.t.
Eendragtspolder	2010	2013
Groenblauwe zone Westergouw	1 september 2016	1 september 2016
Groenzone en Bergboezem	31 december 2016	2015, op twee kleine deelprojecten na
IJsselmonde	1 augustus 2017	mei 2017
Oude Rijnzone	1 september 2016	1 september 2016
Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw	31 december 2018	Eind 2018
Vlinderstrik	21 maart 2014	21 maart 2014
Zwethzone	1 januari 2016	2014

3.5 Resultaat RodS; kwaliteit

Het onderzoek dat is gedaan naar kwaliteit, toont diverse punten die bij verschillende gebieden terugkomen:

- Over het algemeen geldt dat de “basisinrichting”, waarmee hier wordt bedoeld de combinatie van buitenrecreatie en natuur, als (zeer) geslaagd wordt ervaren. Enerzijds worden de meeste gebieden goed tot zeer goed bezocht. De gebieden zijn dichtbij stedelijk gebied gelegen en profiteren van de extra vraag die de afgelopen jaren is ontstaan en is versterkt door de Corona-epidemie. Anderzijds komen natuurwaarden ook vaak snel tot volle wasdom. Vogels en planten worden meermaals genoemd als succesfactoren.
- Een interessante observatie is dat, wanneer zich bijvoorbeeld een uitloop in tijd voordeed of indien verhoging van het budget nodig was, de kwaliteit hier in ieder geval niet onder heeft geleden. Indien na oplevering van een gebied nog kleine puntjes overbleven (her en der een afkalkende oever bijvoorbeeld of een verzakte duiker), dan liet PZH dit deugdelijk oplossen.
- Actuele en precieze cijfers over bezoekersaantallen en -tevredenheid bestaan niet. Het vorige onderzoek dateert van 2017. Sommige gebieden zijn pas nadien opgeleverd. Andere gebieden waren destijds net opgeleverd, waardoor de uitkomsten van het 2017-onderzoek niet representatief zijn. Voor de in 2013 opgeleverde Eendragtspolder zijn de

resultaten wel representatief, die zijn dan ook verwerkt. In 2022 wordt overigens een nieuw bezoekersonderzoek uitgevoerd.

- Met het oog op de bezoekersaantallen worden twee voorbeelden aangehaald. Zo is de Nieuwe Driemanspolder eerder dan gepland geopend vanwege Corona, en het gebied werd meteen goed bezocht. Daarentegen zou het Bentwoud weer wat beter mogen worden bezocht, maar dat de bezoekersaantallen in het begin wat tegenvielen was ook niet vreemd. Het gebied is bedoeld als woud, terwijl dit vrij recent is aangeplant. Wel bestaat de twijfel of niet meer aan marketing kan worden gedaan. Dat is iets wat in een visie voor de toekomst kan worden meegenomen.
- Bij meerdere gebieden wordt opgemerkt dat het momenteel ontbreekt aan een (goede) visie op het gebied. Opgemerkt wordt dat vanuit de markt weliswaar initiatieven worden aangedragen (bijvoorbeeld: specifieke horeca-invulling, pluktuin en mountainbikeroute), maar dat men niet goed weet hoe daarop te reageren omdat het ontbreekt aan een concrete visie op doorontwikkeling van het gebied. Daar kunnen visies een belangrijke rol spelen. Ook wordt meermaals opgemerkt dat het belang wordt ingezien van een visie die het specifieke RodS-gebied overstijgt, denk aan een integrale visie voor alle natuur- en recreatiegebieden van een gemeente of regio. Bij meerdere gebieden is in meer of mindere mate sprake van versnipperd grondeigendom, hetgeen visievorming ook niet altijd ten goede komt.
- Ten aanzien van concrete doorontwikkelmogelijkheden is er ook een aantal zaken die meermaals terugkomen (behalve Vlinderstrik, die alleen behoefte lijkt te hebben aan de uitbreiding van de oppervlakte):
 - Meer infrastructuur voor met name wandelaars en fietsers. De meeste gebieden worden druk bezocht. Meer infrastructuur biedt de mogelijkheid om gebruikers beter over het gebied te spreiden (kort gezegd: langzaam bij langzaam en snel bij snel). Dit komt bovendien de veiligheid ten goede.
 - Voor meerdere gebieden wordt de wens uitgesproken voor een uitbreiding van recreatieve routes en aansluitingen in de regio.
 - Diverse gelijksoortige kleinschalige ontwikkelingen worden genoemd: sport- en spelvoorzieningen, informatieborden, aanlegsteigers, uitkijkpunten, kanoroutes en een trekpontje.

Uit de evaluatie blijken per gebied samengevat de volgende wensen tot doorontwikkeling:

Projecten	
Projectnaam	Wensen doorontwikkeling
Nieuwe Dordtse Biesbosch	Wandelverbinding vanuit de stad naar het gebied, aanleg ontbrekende ruiterroutes, aanleg vissteigers, verbetering mindervalidepad, realisatie sport- en spelvoorzieningen,

	natuurimpuls Zuidbuitenpolder, planten bomen en doortrekken wandelpad vanuit het gebied naar het aangrenzende bosgebied De Elzen.
Nieuwe Driemanspolder	Gescheiden en wellicht meer verbindingen om bezoekers beter te kunnen spreiden.
Balij-Bieslandse Bos	Op dit moment is in het kader van deze evaluatie niet gebleken van concrete wensen voor doorontwikkeling.
Bentwoud	In de nabije toekomst zal worden gewerkt aan een doorontwikkelvisie voor het gebied. Vanuit de markt komen diverse initiatieven (bijvoorbeeld een mountainbikeroute, een pluktuin en een horeca-invulling aan de rand nabij de Hoogeveenseweg). Omdat nu een integrale visie op het gebied ontbreekt, kan PZH niet altijd even adequaat reageren op dergelijke initiatieven.
Duivenvoordecorridor	Dit project is nog niet afgerond en zodoende is een evaluatie nog niet aan de orde.
Eendragtspolder	Uit de evaluatie volgt het beeld dat de roeibaan wellicht intensiever zou kunnen worden gebruikt, al dan niet in combinatie met (een iets verder ontwikkelde) accommodatie, watersportfaciliteiten en mogelijkheid tot overnachting.
Groenblauwe zone Westergouwe	Het projectbureau is bezig met een aanvullende ontwikkeling in het gebied waarbij nieuwe recreatieve paden en verbindingen richting de Vijfde Stad worden aangelegd. Denk hierbij aan nieuwe kanoroutes maar ook uitkijkpunten. Hierover zijn zij reeds in gesprek met de PZH. Daarnaast is het ontwerp van de woningbouw aan de rand van de Groen Blauwe Zone herzien om een betere aansluiting op de Groen Blauwe Zone te creëren.
Groenzone en Bergboezem	Volgens de gemeente kunnen met name de recreatieve verbindingen worden verbeterd. In het gebied zijn nog een aantal knelpunten aanwezig in het fietspadnetwerk die verbeterd kunnen worden. Daarnaast benoemen de gemeentes zelf ook bezig te zijn met de aanleg van een mountainbikeroute.
IJsselmonde	In algemene zin is een wens gelegen in koffie- en eetgelegenheden. Verder zou het gebied van de Donckse velden beter doorkruisbaar gemaakt kunnen worden. Idealiter zou het Develbos verbonden worden met het Waalbos, al is dat lastig door de aanwezigheid van het spoor.
Oude Rijnzone	De gemeente benoemt wensen te hebben om een klein trekpontje aan te leggen over het water heen. Daarnaast zou de gemeente graag meer informatieborden willen plaatsen

	om zo de recreanten verder te informeren over aanwezige objecten/natuur en hun doel.
Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw	Op dit moment is in het kader van deze evaluatie niet gebleken van concrete wensen voor doorontwikkeling.
Vlinderstrik	Doorontwikkeling van het gebied is afhankelijk van toekomstige ontwikkelingen. Op dit moment zou alleen doorontwikkeling in het kader van uitbreiding van het projectgebied wenselijk zijn. Een kwalitatieve doorontwikkeling van het gebied in algemene zin wordt (in ieder geval nu) niet noodzakelijk geacht.
Zwethzone	Als doorontwikkelingsmogelijkheid wordt een fietsverbinding benoemd ter plaatse van de Schaaapweimolen.

3.6 Lessons learned

Tot besluit van deze paragraaf kunnen nog enkele *lessons learned* worden benoemd die gebiedsoverstijgend zijn:

- Het realisatiemodel bevalt en werkt goed in de praktijk. PZH verstrekt vooraf middelen en een kader, de praktische uitvoering wordt door andere partijen gedaan. PZH houdt vinger aan de pols.
- Het realisatiemodel heeft zichzelf kortom bewezen. Het onderzoek toont namelijk dat de keuze voor het realisatiemodel geen negatieve gevolgen heeft voor het (laten) realiseren van projecten in vergelijking met het model waarin PZH de projecten zelf uitvoert (Balij en Bentwoud). Negatieve gevolgen zijn voor de getoetste onderwerpen (oppervlakte, budget en planning) niet waargenomen. Verantwoordelijkheid en risico's die gepaard gaan met het inhoudelijke projectmanagement berusten bij het realisatiemodel niet bij PZH.
- Op hoofdlijnen geeft de evaluatie het volgende beeld ten aanzien van de drie aspecten waarop is getoetst:
 - **Oppervlakte:** In principe is altijd gerealiseerd wat is overeengekomen. De Duivenvoordecorridor en twee kleine deelprojecten van de Groenzoom lopen nog.
 - **Budget:** Bij meerdere projecten zijn financiële meevallers geweest; deze komen meestal aan het gebied ten goede of worden geretourneerd aan degenen die een financiële bijdrage hebben geleverd aan het gebied. Financiële tegenvallers met aanzienlijke gevolgen voor de PZH-begroting zijn er niet geweest.

N.b. – Dit is een groot voordeel van het werken met een taakstellend budget. Op voorhand wordt goed nagedacht over het te verstrekken budget en de onderbouwing daarvan, hetgeen wordt vastgelegd in een overeenkomst of projectplan. Blijkt een gemeente bijvoorbeeld niet uit te komen met het verstrekte budget, dan wordt dit zoveel als mogelijk binnen

het projectbudget opgelost. Zo kan de inrichting worden versoerd en kunnen (kleine) tegenvallers mogelijk uit een reservering worden voldaan. Het 'opplussen' van een budget wordt enkel gedaan bij onvoorziene tegenvallers die – indien onopgelost – de projectdoelstelling in gevaar brengen.

- **Planning:** Planning is van de drie onderzochte aspecten toch het lastigste. Op zich verwondert dat niet. Bij meerdere projecten is de planning verschoven; soms eenmalig, soms enkele keren. Meermaals is de reden voor vertraging gelegen in de sfeer van grondverwerving c.q. onteigening. Niettemin zijn er ook projecten waar de realisatie eerder dan overeengekomen werd afgerond.
- Uit het voorgaande laatste punt 'Planning' volgen nog twee, meer specifieke *lessons learned* die het vermelden waard zijn:
 - Het is belangrijk om op voorhand te beschikken over duidelijke spelregels en een helder handelingskader voor onderhandelingen over grondverwerving en, indien dit nodig blijkt, onteigening. Zoals hiervoor namelijk vermeld, is meermaals de reden voor vertraging gelegen in de sfeer van grondverwerving c.q. onteigening. Anders gezegd, beschikking over de grond is een cruciale factor voor realisatie van een recreatiegebied. Bij onderhandelingen over grondverwerving en het eventuele besluit tot onteigening, is veel tijd gemoeid met positiebepaling (wat is de onderhandelingsruimte, welke keuzes kunnen en moeten worden gemaakt en wanneer wordt de knoop doorgemaakt om tot onteigening over te gaan?). Spelregels en een handelingskader die op voorhand duidelijk zijn, kunnen dit proces bespoedigen.
 - Bij ontwikkelingen waar zowel een woningbouwprogramma wordt gerealiseerd als groen, is het belangrijk om de groenontwikkeling gepaard te laten gaan met de woningbouwontwikkeling en wellicht zelfs om met de groenontwikkeling te beginnen. Er staan enkele grote woningbouwopgaves op stapel in Zuid-Holland, denk aan de 5.000 woningen in Valkenburg en het Vijfde Dorp in de Nieuwe Zuidplaspolder. Het onderzoek laat zien dat er met een groenontwikkelingstraject 6 à 8 jaar gemoeid kan zijn. De trajecten duren simpelweg lang. Het is niet wenselijk om een grote woningbouwontwikkeling te realiseren, zonder daarbij ook mogelijkheden voor recreatie in het groen op te leveren. Daarom is het van belang om groen in een zo vroeg mogelijk stadium van planvorming en -uitvoering mee te nemen.
- De samenwerking tussen enerzijds PZH en anderzijds de gemeente en/of andere uitvoerende partijen werd doorgaans als goed en productief ervaren. Een enkele partij noemde als verbetermogelijkheid dat de samenwerking na een ingrijpende ontwikkeling zoals het opheffen van de ILG-middelen soms wat stroef verliep, hetgeen op zich niet verwonderlijk is en alleen in de beginperiode als zodanig werd ervaren. Het is verder mooi om te zien dat gemeenten, ook zonder directe sturing van PZH, een bredere

belangenafweging hebben kunnen maken, waarbij ook omwonenden, ondernemers en andere belangen dan recreatie werden betrokken (ook gemeentegrensoverstijgend). Tot slot zijn natuurwaarden meegenomen bij de uitvoering, ondanks dat PZH met geen van de partijen (expliciete) afspraken heeft gemaakt over de realisatie van natuurwaarden bij de ontwikkeling van de RodS-gebieden.

- Bij samenwerkingsovereenkomsten die PZH sluit in het kader van het realisatiemodel, doet zij er verstandig aan om expliciete en duidelijke evaluatiebepalingen op te nemen in die overeenkomsten. Tijdsverloop en personele wisselingen bij gemeenten en andere organisaties maakten het soms lastiger dan wellicht nodig om de juiste persoon te spreken ten behoeve van de evaluatie op de voorgenomen manier. De ervaring leert dat expliciete evaluatiebepalingen in samenwerkingsovereenkomsten hierbij uitkomst kunnen bieden, zowel voor tussentijdse evaluatie als – met name – voor evaluatie na oplevering van een gebied (bijvoorbeeld drie jaar na oplevering). Een dergelijk beding moet concreet en nauwkeurig worden vormgegeven, maar kan vervolgens wel dienen als stok achter de deur om kennis en ervaring te behouden.

Evaluatie per gebied

4 Nieuwe Dordtse Biesbosch

Naam gebied	Nieuwe Dordtse Biesbosch	
Betrokken gebiedspartijen	Gemeente Dordrecht, PZH, Waterschap Hollandse Delta	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS en NNN	501 ha	501 ha
Bijdrage PZH	EUR 18.800.00	EUR 18.800.000
Opleverdatum	1 januari 2018	1 januari 2018
Uitvoerende partij	Gemeente Dordrecht	
Eigendom en beheer	Gemeente Dordrecht (recreatiegebieden) en SBB en particulier natuurbeheer (NNN)	

4.1 Oppervlakte

De taakstelling voor het gebied betrof 501 ha. Deze oppervlakte is ook gerealiseerd: 347 ha NNN en 154 ha RodS.

4.2 Budget

In overeenstemming met de Wijzigingsovereenkomst 2013 heeft de gemeente Dordrecht het beschikbare provinciale budget van EUR 18.800.00 besteed, waarbij mee- en tegenvallers binnen het budget zijn opgelost en verantwoord. PZH heeft in het kader van dit project ook diverse subsidies verstrekt. Die subsidies kennen hun eigen verantwoordingstraject en worden hier dan ook niet behandeld.

4.3 Planning

In de Wijzigingsovereenkomst 2013 is overeengekomen dat de inrichting van het plangebied uiterlijk op 1 januari 2018 is afgerond. Hieraan is voldaan.

4.4 Kwaliteit

Nu de aanleg is afgerond, ziet de gemeente mogelijkheden om met relatief geringe investeringen de aantrekkelijkheid, bruikbaarheid en beweegvriendelijkheid van de Nieuwe Dordtse Biesbosch te vergroten. De gemeente denkt daarbij aan onder meer een wandelverbinding vanuit de stad naar het gebied, aanleg ontbrekende ruitroutes, aanleg vissteigers, verbetering mindervalidepad, realisatie sport- en spelvoorzieningen, natuurimpuls Zuidbuitenpolder, planten bomen en doortrekken wandelpad vanuit het gebied naar het aangrenzende bosgebied De Elzen.

5 Nieuwe Driemanspolder

Naam gebied	Nieuwe Driemanspolder (N3MP)	
Betrokken gebiedspartijen	Gemeenten Leidschendam-Voorburg en Zoetermeer en PZH	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	350 ha	350 ha
Bijdrage PZH	EUR 27.700.000 EUR 3 miljoen afkoop beheer	EUR 27.700.000 EUR 3 miljoen afkoop beheer
Opleverdatum	31 december 2020	31 oktober 2020
Uitvoerende partij	Hoogheemraadschap van Rijnland	
Eigendom en beheer	Eigendom: Hoogheemraadschap van Rijnland Beheer: Gemeente Leidschendam-Voorburg, gemeente Zoetermeer en Hoogheemraadschap van Rijnland	

5.1 Oppervlakte

In de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Driemanspolder is een oppervlakte afgesproken van 350 ha voor de realisatie van een het project. Deze volledige oppervlakte is gerealiseerd.

5.2 Budget

PZH heeft de volgende financiële bijdragen toegezegd: EUR 27.000.000 aan het Hoogheemraadschap van Rijnland voor verwerving en inrichting en twee subsidies voor fietspaden ter hoogte van EUR 540.000 respectievelijk EUR 160.000¹¹. Dit komt neer op een totaal van EUR 27.700.000, welke ook is gerealiseerd. PZH heeft het beheer van dit gebied voor de komende 30 jaar afgekocht voor EUR 3 miljoen.

5.3 Planning

Conform de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Driemanspolder is de deadline van het project gesteld op 1 januari 2020 (afronding DO en openstelling voor publiek), welke deadline is verschoven naar 31 december 2020. De realisatie van het DO is op 31 oktober 2020 opgeleverd. Het gebied is overigens in de zomerperiode van 2020 al opengesteld voor het publiek.

5.4 Voldoet aan verwachtingen?

Direct na de vervroegde opening gelet op de 'Corona-drukke', werd het gebied al druk bezocht door een veelheid aan soorten gebruikers. Bovendien is het een waardevol natuurgebied geworden (waterplanten en vogelsoorten). De drukte in het gebied is tegelijkertijd een uitdaging voor de toekomst. Recreatiebewegingen zouden van elkaar kunnen worden gescheiden; dit verdeelt de drukte en komt de veiligheid ten goede.

¹¹ In de Wijzigingsovereenkomst zijn subsidies voor fietspaden opgenomen in de begroting. Om die reden worden de genoemde provinciale subsidies meegenomen in deze evaluatie.

6 Balij-Bieslandse Bos

Naam gebied	Balij-Bieslandse Bos	
Betrokken gebiedspartijen	Gemeente Pijnacker-Nootdorp en PZH	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	71 ha	71 ha
Bijdrage PZH	EUR 3.397.000	EUR 3.397.000
Opleverdatum	2020	2021
Uitvoerende partij	PZH	
Eigendom en beheer	Eigendom: gemeente Pijnacker-Nootdorp en een particulier. Beheer: SBB (gronden Pijnacker-Nootdorp) en een particulier	

6.1 Oppervlakte

In het Projectplan is een oppervlakte afgesproken van 71 ha voor de realisatie van het project. Deze volledige oppervlakte is gerealiseerd.

6.2 Budget

Het PZH-startbudget conform het vastgestelde Projectplan was EUR 2.936.3124, gedurende de looptijd bijgesteld tot EUR 3.397.000. In het kader van het opstellen van de projectverantwoording is duidelijk geworden dat dit gehele bedrag ook zal worden besteed aan het project.

6.3 Planning

De werkzaamheden dienden op basis van het Projectplan opgeleverd te zijn uiterlijk 31 december 2016. De meeste onderdelen van Balij-Bieslandse Bos zijn in 2016 en 2017 opgeleverd, maar een nog te realiseren gedeelte van 5 ha noopte tot bijstelling van de planning naar eind 2020. Uiteindelijk is het laatste projectonderdeel medio 2021 opgeleverd.

6.4 Verwachtingen en realisatie

Het is qua voorzieningen nu een vrij "basic" gebied. Het gebied wordt niettemin druk bezocht, een succesfactor daarbij is dat het dicht tegen stedelijk gebied is gelegen. Inmiddels heeft PZH alle gronden overgedragen, waarvan het grootste gedeelte aan de gemeente Pijnacker-Nootdorp. De gemeente wil een integrale visie opleveren voor zowel de Dobbepas als Balij. Dit zorgt voor eenheid tussen beide gebieden. Op dit moment is in het kader van deze evaluatie niet gebleken van concrete wensen voor doorontwikkeling.

7 Bentwoud

Naam gebied	Bentwoud	
Betrokken gebiedspartijen	Hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Alphen, Waddinxveen en Zoetermeer en PZH	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	700 ha	700 ha
Bijdrage PZH	EUR 30.000.000	EUR 28.700.000
Opleverdatum	1 januari 2016	1 januari 2016
Uitvoerende partij	PZH	
Eigendom en beheer	Eigendom: PZH en SBB Beheer: SBB op basis van een samenwerkingsovereenkomst met PZH	

7.1 Oppervlakte

De afgesproken oppervlakte van 700 ha uit de Samenwerkingsovereenkomst Bentwoud is gerealiseerd.

7.2 Budget

PZH heeft een budget van EUR 30.000.000 beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn met name besteed aan verwerving en inrichting en daarnaast aan overige projectkosten en beheer. Vanwege aanbestedingsmeevallers is een restbudget van EUR 1.3 mln overgebleven (vrijgevallen in 2017).

7.3 Planning

Conform de Bestuurlijke Samenwerkingsovereenkomst 2013 stelden de partijen als doel om vóór 1 januari 2016 te komen tot een gerealiseerde basisinrichting van het gehele Bentwoud en tot een beheersconstructie, met de inspanningsverplichting om de basisinrichting vóór 1 juli 2015 te realiseren. Per 1 januari 2016 was de basisinrichting van het Bentwoud gereed en heeft PZH het beheer overgedragen aan SBB.

7.4 Voldoet aan verwachtingen?

In de nabije toekomst zal worden gewerkt aan een doorontwikkelvisie voor het gebied. Vanuit de markt komen diverse initiatieven (bijvoorbeeld een mountainbikeroute, een pluktuin en een horecainvulling aan de rand nabij de Hoogeveenseweg). Omdat nu een integrale visie op het gebied ontbreekt, kan PZH niet altijd even adequaat reageren op dergelijke initiatieven. Tot slot wordt de samenwerking met SBB, zowel ambtelijk als bestuurlijk, als goed ervaren.

8 Duivenvoordecorridor

Naam gebied	Duivenvoordecorridor	
Betrokken gebiedspartijen	Gemeente Leidschendam-Voorburg, gemeente Voorschoten en PZH	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	37 ha	n.v.t.
Bijdrage PZH	EUR 6.800.000	EUR 6.400.000
Opleverdatum	31 december 2025	n.v.t.
Uitvoerende partij	Gemeente Leidschendam-Voorburg en gemeente Voorschoten	
Eigendom en beheer	Gemeente Leidschendam-Voorburg en gemeente Voorschoten	

8.1 Oppervlakte

Op basis van de Wijzigingsovereenkomst bedraagt de oppervlakte van het project 37 ha. Hiervan is 8 ha gelegen in de gemeente Leidschendam-Voorburg en 29 ha in de gemeente Voorschoten. Het project is nog niet afgerond.

8.2 Budget

Op basis van de Wijzigingsovereenkomst is een budget van PZH gereserveerd ter hoogte van EUR 6.800.000, welk bedrag afkomstig is uit het ILG-budget dat beschikbaar was voor de realisatie van deze 37 ha aan RodS. Op basis van de beschikbare gegevens en de voortgang wordt ingeschat dat het verwervingsbudget (EUR 6 mln) geheel en het inrichtingsbudget (EUR 800.000) gedeeltelijk is besteed (ongeveer de helft).

8.3 Planning

In de Wijzigingsovereenkomst is een einddatum van 1 januari 2020 beschreven. Op verzoek van beide gemeenten, hebben GS in mei 2020 voornoemde termijn met vijf jaar verlengd onder voorwaarde dat uiterlijk 30 september 2025 de verantwoording wordt ingediend.

8.4 Voldoet aan verwachtingen?

Dit project is nog niet afgerond en zodoende is een evaluatie nog niet aan de orde.

9 Eendragtspolder

Naam gebied	Eendragtspolder	
Betrokken gebiedspartijen	Gemeente Rotterdam, gemeente Zuidplas, Recreatieschap Rottemeren, PZH, en Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	299 ha	299 ha
Bijdrage PZH	EUR 5.907.000	EUR 5.680.000
Opleverdatum	2010	2013
Uitvoerende partij	Gemeente Rotterdam	
Eigendom en beheer	Recreatieschap Rottemeren	

9.1 Oppervlakte

Partijen zijn overeengekomen om 299 ha recreatiegebied te realiseren. Deze oppervlakte is geheel gerealiseerd.

9.2 Budget

Het project is met een plus afgesloten. PZH heeft bijdrage van EUR 5.907.025 toegezegd en uiteindelijk EUR 5.679.651 betaald.

9.3 Planning

Op basis van de Realisatieovereenkomst gold de inspanningsverplichting om de realisatie met voortvarendheid af te ronden, met als streeftermijn 2010. De uitvoering van het project is in 2013 afgerond, waarna het gebied in beheer is genomen. In 2015 is de verantwoordingsrapportage opgeleverd en heeft de financiële eindafrekening plaatsgevonden, die begin 2016 door PZH is goedgekeurd, waarmee de realisatie van het project is afgerond.

9.4 Voldoet aan verwachtingen?

Het gebied kent drie prioriteiten (waterberging/peilbeheersing, recreatie- en natuurgebied, en roeibaan), waarvoor drie partijen verantwoordelijk zijn en waarbij iedere prioriteit eigen belangen heeft. Die wringen soms. Niettemin wordt de samenwerking als prettig ervaren. Het gebied wordt druk bezocht en de natuur is goed tot ontwikkeling gekomen. Uit de evaluatie volgt het beeld dat de roeibaan wellicht intensiever zou kunnen worden gebruikt, al dan niet in combinatie met (een iets verder ontwikkelde) accommodatie, watersportfaciliteiten en mogelijkheid tot overnachting.

10 Groen Blauwe Zone Westergouwe

Naam gebied	Groenblauwe zone Westergouwe	
Betrokken gebiedspartijen	PZH en de gemeenten Gouda en Zuidplas	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	20 ha	24,4 ha
Bijdrage PZH	EUR 1.800.000 (verwerving, inrichting en afkoop beheer)	EUR 1.800.000 (verwerving, inrichting en afkoop beheer)
Opleverdatum	1 september 2016	1 september 2016
Uitvoerende partij	Projectbureau Westergouwe, Gemeente Gouda	
Eigendom en beheer	Gemeente Gouda	

10.1 Oppervlakte

In de Wijzigingsovereenkomst is een te realiseren oppervlakte van 20 ha afgesproken. Door omstandigheden van grondverwerving kreeg de gemeente Gouda in twee stappen alle gronden in eigendom, waardoor zij bovenop de overeengekomen 20 hectare RodS, nog eens 4,4 ha extra recreatief gebied kon realiseren.

10.2 Budget

In de Wijzigingsovereenkomst stelt PZH aan de gemeente Gouda een eenmalige bijdrage ter beschikking voor de kosten van afgeronde verwevingen en inrichting, alsook de afkoop van het beheer van het project van maximaal EUR 1.800.000. Uit de eindafrekening van de gemeente Gouda blijkt dat dit gehele bedrag is besteed aan het project.

10.3 Planning

In de Wijzigingsovereenkomst wordt een opleverdatum overeengekomen op 31 december 2015. De aannemer die kort gezegd de nabijgelegen woonwijk heeft gerealiseerd, realiseerde ook het RodS-gebied. Dit werkte efficiënt, maar wel was uitstel van de deadline nodig. Partijen zijn daarom overeengekomen dat de resterende Groen Blauwe Zone op uiterlijk 1 september 2016 opgeleverd diende te zijn. Het project is opgeleverd vóór deze datum.

10.4 Voldoet aan verwachtingen?

Projectbureau Westergouwe heeft aangegeven zeer tevreden te zijn over het gebied. De groenblauwe zone wordt veelvuldig gebruikt door zowel bewoners uit het naastliggende woningbouwgebied maar ook uit de Moordrecht. Het projectbureau heeft aangegeven bezig te zijn met een aanvullende ontwikkeling in het gebied waarbij nieuwe recreatieve paden en verbindingen richting de Vijfde Stad worden aangelegd. Hierover zijn zij reeds in gesprek met PZH.

11 Groenzone en Bergboezem

Naam gebied	Groenzone en Bergboezem	
Betrokken gebiedspartijen	GR (gemeenten Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland)	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	418 ha	414 ha (4 ha af te ronden in 2022)
Bijdrage PZH	EUR 16.159.000 (= afgerond EUR 8.968.630 + EUR 300.000 extra + EUR 6.890.000 eenmalige afkoop beheer)	EUR 16.159.000 (= afgerond EUR 8.968.630 + EUR 300.000 extra + EUR 6.890.000 eenmalige afkoop beheer)
Opleverdatum	31 december 2016	2015, op twee kleine deelprojecten na
Uitvoerende partij	GR De Groenzoom bestaande uit gemeenten Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland (opgeheven per 1-1-2016), waarna twee deelprojecten zijn overgedragen aan gemeente Pijnacker-Nootdorp	
Eigendom en beheer	Gemeenten Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland	

11.1 Oppervlakte

In totaal betreft het projectgebied een oppervlakte van 352 hectare voor de Groenzone en 200 hectare voor de Bergboezem; hiervan was ten tijde van de Wijzigingsovereenkomst reeds 418 ha verworven (314 ha Groenzone en 104 ha). In de Wijzigingsovereenkomst is alleen een opgave af te leiden voor deze 418 ha. Twee gedeelten van samen ongeveer 4 ha zijn nog niet uitgevoerd. Het project wordt daarom geacht te zijn gerealiseerd voor een oppervlakte van 414 ha. De twee gedeelten staan op de gemeentelijke begroting om in 2022 te worden gerealiseerd (zie hierna onder planning).

11.2 Budget

In de Wijzigingsovereenkomst heeft PZH een toezegging gedaan van EUR 8.968.630 + EUR 300.000 extra, deze bedragen zijn ook besteed. Verder heeft PZH een eenmalige bijdrage verstrekt voor het beheer, onderhoud en toezicht van EUR 6.890.000 (37% voor gemeente Pijnacker-Nootdorp en 63% voor gemeente Lansingerland).

11.3 Planning

De deadline voor inrichting en openstelling uit de Wijzigingsovereenkomst is 31 december 2016. Het project is grotendeels vóór deze deadline afgerond (in 2015), met uitzondering van de deelprojecten die naar verwachting in 2022 worden opgeleverd.

11.4 Voldoet aan verwachtingen?

In november 2021 is een evaluatiegesprek geweest met de gemeente Pijnacker-Nootdorp en de beheercombinatie 'De Groenzoom'. De gemeente is zeer tevreden over het projectresultaat en het gebruik. De gemeente benoemt dat met name de recreatieve verbindingen verbeterd kunnen worden. In het gebied zijn nog een aantal knelpunten aanwezig in het fietspadnetwerk welke verbeterd kunnen worden.

12 IJsselmonde

Naam gebied	IJsselmonde	
Betrokken gebiedspartijen	Gemeenten Albrandswaard, Barendrecht, Ridderkerk, Zwijndrecht, Landinrichtingscommissie IJsselmonde	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	211 ha	211 ha
Bijdrage PZH	EUR 3.407.000	EUR 3.068.000
	EUR 3.000.000 eenmalige afkoop beheer Waalbos	EUR 3.000.000 eenmalige afkoop beheer Waalbos
Opleverdatum	1 augustus 2017	mei 2017
Uitvoerende partij(en)	Landinrichtingscommissie, gemeente Zwijndrecht, Albrandswaard	
Eigendom en beheer	Recreatieschap IJsselmonde (Donckse Velden) en SBB (Waalbos en Develbos)	

12.1 Oppervlakte

Partijen zijn overeengekomen om 211 ha te realiseren, en dat is ook geschied.

12.2 Budget

Partijen zijn een budget overeengekomen van EUR 3.407.063. Door onder andere aanbestedingsmeevallers is er EUR 2.155.437 aan nettokosten gemaakt, waardoor er sprake was van een surplus van EUR 1.251.626. Dit surplus is als volgt verdeeld: EUR 357.439 (kwaliteitsimpuls voor het Waalbos) en EUR 554.820 (recreatieve routes). Opgeteld heeft de provincie EUR 3.068.000 besteed aan de realisatie van het project. Een bedrag van EUR 339.367 valt vrij en is geretourneerd aan PZH. Het beheer voor het Waalbos heeft PZH in één keer afgekocht voor een bedrag van EUR 3.000.000.

12.3 Planning

Partijen zijn overeengekomen dat vóór 1 augustus 2017 de inrichting van het plangebied moest zijn afgerond en dat de eindafrekening uiterlijk op 31 december 2017 moest zijn ingediend. De uitvoering van de gebieden Donckse Velden fase 2B, Develbos fase 3 en Waalbos zijn eind 2016 afgerond en het laatste gebied is in mei 2017 geopend. De eindrapportage is goedgekeurd door de accountant op 21 december 2017 en die dag verzonden.

12.4 Voldoet aan verwachtingen?

Beheerder SBB is tevreden over het gebied zoals het op dit moment is aangelegd, maar benoemt tegelijkertijd verbeterpunten te zien. De gebieden van IJsselmonde kennen nog een grote opwaartse potentie waar SBB graag een bijdrage aan wil leveren. In algemene zin is een wens gelegen in koffie- en eetgelegenheden. Verder zou het gebied van de Donckse velden beter doorkruisbaar gemaakt kunnen worden. Idealiter zou het Develbos verbonden worden met het Waalbos, al is dat lastig door de aanwezigheid van het spoor.

13 Oude Rijnzone

Naam gebied	Oude Rijnzone (ook bekend als Limespark)	
Betrokken gebiedspartijen	PZH, Hoogheemraadschap van Rijnland en gemeente Bodegraven-Reeuwijk.	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	12 ha	13 ha
Bijdrage PZH	EUR 1.100.000	EUR 1.002.000
Opleverdatum	1 september 2016	1 september 2016
Uitvoerende partij	Gemeente Bodegraven	
Eigendom en beheer	Gemeente Bodegraven	

13.1 Oppervlakte

Conform de Uitvoeringsovereenkomst heeft het te realiseren gebied een oppervlakte van 12 ha. Volgens de eindrapportage is er uiteindelijk 13 ha gerealiseerd.

13.2 Budget

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft voor de realisatie een bedrag van EUR 1.100.000 ontvangen. Het project is afgesloten met een positief resultaat van EUR 456.000. Dit bedrag is naar rato verdeeld over de twee subsidieverstrekkers, waarbij het provinciaal aandeel is vastgesteld op EUR 98.000.

13.3 Planning

De Uitvoeringsovereenkomst gaat uit van 1 juni 2016 als deadline, die is naderhand bijgesteld naar 1 september 2016. De werkzaamheden zijn voor 1 september 2016 afgerond, waarbij moet worden opgemerkt dat het gros van het werk reeds in mei 2015 was afgerond. De planning is kortom gehaald.

13.4 Voldoet aan verwachtingen?

De eigenaar/beheerder is zeer tevreden over het project. Het gebied wordt veelvuldig gebruikt door niet alleen de bewoners van de aangrenzende woningbouwlocatie maar ook door recreanten van verder weg. Af en toe worden de kunstobjecten in het gebied vernield, maar al met al valt dit mee. De ecologische ontwikkeling van het gebied is tevens naar wens van de eigenaar/beheerder. Op basis van het beeldkwaliteit is duidelijk te zien dat de soortenrijkdom toeneemt. De eigenaar / beheerder geeft aan nog wensen te hebben om een klein trekpuntje aan te leggen over het water heen. Daarnaast zou de gemeente graag meer informatieborden willen plaatsen om zo de recreanten verder te informeren over aanwezige objecten/natuur en hun doel.

14 Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw

Naam gebied	Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw	
Betrokken gebiedspartijen	Gemeente Pijnacker-Nootdorp en Hoogheemraadschap van Delfland	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	30 ha	30 ha
Bijdrage PZH	EUR 1.300.000 EUR 1.000.000 (recreatieve verbinding)	EUR 1.300.000 EUR 1.000.000 (recreatieve verbinding)
Opleverdatum	31 december 2018	Eind 2018
Uitvoerende partij	Gemeente Pijnacker-Nootdorp en Hoogheemraadschap van Delfland	
Eigendom en beheer	Eigendom: gemeente Pijnacker-Nootdorp Beheer: gemeente Pijnacker-Nootdorp en Hoogheemraadschap van Delfland	

14.1 Oppervlakte

In de Wijzigingsovereenkomst zijn partijen een realisatieopgave van 30 ha overeengekomen, die oppervlakte en bijbehorende recreatieve verbindingen zijn ook gerealiseerd.

14.2 Budget

PZH heeft EUR 1.300.000 bijgedragen aan de realisatie van het project, dat was tevens het in de Wijzigingsovereenkomst overeengekomen bedrag. Ook heeft PZH een bijdrage van EUR 1.000.000 toegezegd en gerealiseerd ten behoeve van recreatieve verbindingen.

14.3 Planning

In de Wijzigingsovereenkomst is overeengekomen dat de realisatie van het inrichtingsplan afgerond diende te zijn op uiterlijk 31 december 2018 en dat het gebied uiterlijk op die datum moest zijn opengesteld voor het publiek. De deelprojecten zijn op 15 mei 2018 (Schoolroute) en 26 juli 2018 (Bergboezem) opgeleverd. Het nieuwe groengebied is eind 2018 officieel geopend.

14.4 Voldoet aan verwachtingen?

De gemeente is tevreden over het gebied. De aangelegde recreatieve verbindingen ontlasten het toekomstige weidevogelgebied ten oosten van dit project. De gemeente is tevens zeer tevreden over de samenwerkingen tussen de diverse betrokken partijen. De behoefte tot nadere doorontwikkeling wordt eigenlijk niet gevoeld; het gebied voldoet aan de verwachtingen.

15 Vlinderstrik

Naam gebied	Deelproject 40 hectare Vlinderstrik	
Betrokken gebiedspartijen	Gemeente Rotterdam, gemeente Lansingerland	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte	40 ha	40 ha
Bijdrage PZH	EUR 3.500.000	EUR 3.500.000
Opleverdatum	21 maart 2014	21 maart 2014
Uitvoerende partij	Gemeente Rotterdam	
Eigendom en beheer	Eigendom: gemeente Rotterdam Beheer: Vereniging Natuurmonumenten in opdracht van gemeente Rotterdam	

15.1 Oppervlakte

Het project Vlinderstrik heeft conform de Uitvoeringsovereenkomst een voorgenomen omvang van 40 ha. Deze oppervlakte is gerealiseerd.

15.2 Budget

In de Uitvoeringsovereenkomst is een provinciale bijdrage onder voorwaarden vastgelegd van maximaal EUR 3,5 miljoen voor de realisatie van 40 ha RodS-gebied in de Vlinderstrik. Aan de voorwaarden is voldaan en dit bedrag is volledig ten goede gekomen aan de uitvoering van het project.

15.3 Planning

Partijen zijn in de Uitvoeringsovereenkomst overeengekomen dat de inrichting van het project afgerond moest zijn op 21 maart 2014. Blijkens het akkoord dat GS hebben gegeven op de eindrapportage, wordt de inrichting geacht te zijn afgerond op die datum.

15.4 Voldoet aan verwachtingen?

De gemeente is zeer tevreden over de aanleg en het gebruik van het gebied. Het gebied werd vrijwel direct na aanleg zeer intensief gebruikt door zowel fietsers als wandelaars. Doorontwikkeling van het gebied is afhankelijk van toekomstige ontwikkelingen. Op dit moment zouden alleen doorontwikkelingen in het kader van uitbreiding van het projectgebied wenselijk zijn. Een kwalitatieve doorontwikkeling van het gebied wordt (in ieder geval nu) niet noodzakelijk geacht.

16 Zwethzone, deelgebied Zwethstrook

Naam gebied	Zwethzone, deelgebied Zwethstrook	
Betrokken gebiedspartijen	Stadsgewest Haaglanden, Stuurgroep Zwethzone, PZH, Ministerie van Infrastructuur & Milieu, Hoogheemraadschap van Delfland, Gemeenten Delft, Westland, Rijswijk, Midden-Delfland, Den Haag.	
	Taakstelling	Gerealiseerd
Oppervlakte RodS	21 ha	22 ha
Bijdrage PZH	EUR 1.210.000	EUR 1.210.000
Opleverdatum	Uiterlijk 1 januari 2016	2014
Uitvoerende partij	Stadsgewest Haaglanden	
Eigendom en beheer	Gemeente Westland	

16.1 Oppervlakte

Partijen zijn een RodS-opgave overeengekomen van afgerond 21 ha. Uiteindelijk is 22 ha recreatiegebied gerealiseerd in de Zwethstrook.

16.2 Budget

PZH heeft een investeringsbijdrage beschikbaar gesteld van EUR 1.210.000 voor de kosten voor de resterende grondverwerving en inrichting. Dat bedrag is ook daadwerkelijk ter beschikking van het project gesteld en gerealiseerd.

16.3 Planning

Bij de herijking is afgesproken dat het project uiterlijk op 1 januari 2016 dient te zijn afgerekend en de gronden overgedragen aan de eindbeheerder. Het project is in 2014 afgerond, waarmee aan deze voorwaarde is voldaan.

16.4 Voldoet aan verwachtingen?

Het gebied wordt veelvuldig gebruikt. Als doorontwikkelingsmogelijkheid wordt een fietsverbinding benoemd ter plaatse van de Schapweimolen.

17 BIJLAGE 1 Kwaliteitseisen RodS (Beleidsvisie Groen, 2013)

Criteria voor beheer en (her)inrichting van recreatiegebieden

Het primaire doel van recreatiegebieden (zoals aangegeven op functiekaart PSV) is het bieden van voldoende, goed bereikbare en aantrekkelijke dagrecreatiemogelijkheden in de nabijheid van de woongebieden in Zuid-Holland. Recreanten kunnen hier fietsen, wandelen, varen en andere recreatieve activiteiten ondernemen door de aangebrachte voorzieningen, waarvoor behoefte bestaat uit de stedelijke omgeving.

Voor het beheer van recreatiegebieden en wijzigingen in het kader van herinrichting of verdere ontwikkeling gelden de volgende criteria:

- De ontwikkeling van recreatiegebieden versterkt de samenhang en de diversiteit van het aanbod aan recreatiemogelijkheden van het provinciaal recreatief netwerk.
- De inrichting van recreatiegebieden is flexibel, zodat ingespeeld kan worden op de veranderende vraag van de gebruikers in het grootstedelijke gebied.
- De recreatiegebieden beschikken door de aanwezige recreatieve voorzieningen over een opvangcapaciteit, die aansluit bij de recreatieve behoefte van de bewoners in het grootstedelijke gebied.
- De openbare toegankelijkheid van recreatiegebieden mag niet onredelijk beperkt worden. Voor specifieke voorzieningen mag een prijs worden gevraagd, ter dekking van de kosten van onderhoud en vernieuwing van het recreatiegebied.
- De paden en routes in de gebieden sluiten aan op doorgaande fiets-, wandel- en vaarverbindingen in de omgeving.
- De recreatiegebieden zijn bereikbaar vanuit de aangrenzende (woon)omgeving.
- De beheerder informeert gebruikers over de recreatieve mogelijkheden van het gebied en mogelijke ontwikkelingen in het gebied.
- Aan de diversiteit van recreatieve activiteiten en de aantrekkelijkheid van het recreatiegebied kan worden bijgedragen door het laten ontwikkelen van maatschappelijke en commerciële voorzieningen en activiteiten, zoals verblijfsvoorzieningen, horeca, dagattracties, zorgboerderijen, landgoederen, wellnessvoorzieningen, passantenhavens en golfbanen. Voorzieningen en activiteiten zijn in principe toegestaan mits deze naast het vergroten van de diversiteit en de kwaliteit ook leiden tot een structureel bezoek aan het recreatiegebied, bijdragen aan het beheer van het recreatiegebied en de toegankelijkheid niet onredelijk beperken. Voorzieningen en activiteiten moeten passen bij de uitstraling en het recreatief gebruik van het gebied.
- Het ontwikkelen van hotels, pretparken en jachthavens en andere intensievere recreatieontwikkelingen als kostendragers voor het beheer en/ of herinrichting van het recreatiegebied is in een aantal gevallen mogelijk, mits de genoemde ontwikkelingen tenminste landschappelijk ingepast kunnen worden en aansluiten bij de aard en de schaal van het recreatiegebied. Voor kleinschalige ontwikkelingen zal de afweging bij gemeenten worden neergelegd. Hier is aanpassing van de Verordening Ruimte voor nodig. Voor grootschalige ontwikkelingen zal de provincie de afweging maken.
- Het compensatiebeginsel is van toepassing voor alle nieuwe ontwikkelingen die het gebruik van het recreatiegebied door recreanten ernstig verstoren en onvermijdelijk leiden tot enig verlies van de dagrecreatiemogelijkheden en een lagere recreatieve opvangcapaciteit.

18 BIJLAGE 2 Uitgebreide evaluatie per gebied

1 Inleiding

In deze bijlage bij het 'Evaluatierapport realisatie Recreatie om de Stad in Zuid-Holland' worden de onderzoeksresultaten uitgebreider weergegeven dan in het evaluatierapport zelf.

2 Nieuwe Dordtse Biesbosch

2.1 Korte inleiding

De Nieuwe Dordtse Biesbosch is een nieuw natuur- en recreatiegebied op Het Eiland van Dordrecht ten zuiden van de stad Dordrecht en is ongeveer 500 hectare groot. Het Eiland van Dordrecht is een gebied van ongeveer 9.000 ha omsloten door het water van de Nieuwe Merwede, de Oude Maas-Beneden Merwede en de Dordtse Kil en omvat ook het zoetwatergetijdegebied de Dordtse en Sliedrechtse Biesbosch, onderdeel van het Nationaal Park de Biesbosch. De Nieuwe Dordtse Biesbosch ontwikkelt zich tot een Biesboschachtig landschap met een duurzaam, robuust watersysteem. Dit voormalige landbouwgebied vormt nu een buffer tussen het Nationaal Park de Biesbosch en de stad Dordrecht met een variatie in agrarisch, natuur en recreatief gebied voor wandelaars, fietsers en ruiters.

Figuur 1 – Deelgebieden Nieuwe Dordtse Biesbosch¹²

2.2 Afsprakenkader

De Nieuwe Dordtse Biesbosch is een van de Strategische Groenprojecten in Nederland. Doel is de aanleg van grote groengebieden vlak bij de stad die voorzien in aantrekkelijke recreatiegebieden op loop- en fietsafstand. De samenwerkende partijen – PZH, gemeente Dordrecht en waterschap Hollandse Delta – hebben de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Dordtse Biesbosch 2013

¹² Nieuwe Dordtse Biesbosch, Voorlopige Eindrapportage, 3 maart 2021.

ondertekend. In deze overeenkomst hebben de partijen afspraken vastgelegd voor de voorbereiding, uitvoering en beheer van het project "de Nieuwe Dordtse Biesbosch".

De gemeente Dordrecht nam het voortouw in de ontwikkeling van de Nieuwe Dordtse Biesbosch. Zij was verantwoordelijk voor de realisatie en het beheer. Verder zorgde de gemeente voor bijvoorbeeld de vaststelling van het bestemmingsplan en het opstellen van het inrichtingsplan. PZH had, samen met het waterschap, meer een faciliterende rol en was o.a. verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van het budget, tijdige subsidieverstrekking en toetsing van inrichtingsplannen.

Met de realisatie van de Nieuwe Dordtse Biesbosch wordt invulling gegeven aan verschillende beleidsdoelen: realisatie van een natte ecologische natuurverbinding tussen de Dordtse en de Sliedrechtse Biesbosch; realisatie van meer recreatieve mogelijkheden rond stedelijk gebied (RodS); en de verbetering van de waterkwaliteit- en kwantiteit op het eiland van Dordrecht, inclusief een verbetering van de drooglegging van het landbouwgebied.

2.3 Projectresultaten

2.3.1 Oppervlakte

Met de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Dordtse Biesbosch 2013 kwamen partijen overeen om afgerond 530 ha te verwerven en in te richten als NNN en RodS. Dit gebied bestaat uit de volgende onderdelen: Tongplaat, Louisa- en Cannemanspolder, Zuidplaatje, Kop van 't Land, Noorderdiepzone (incl. recreatieplas). Verder hield de ontwikkeling tevens de realisatie van een landbouwontsluitingsweg en een fietspad 'Fietspad 220' in, de aanleg van ecologische oevers en de verbetering van de drooglegging van het landbouwgebied op het eiland van Dordrecht. Onderdeel van het project was een recreatieplas van ca. 30 ha. De gemeente heeft deze laten vervallen vanwege landschappelijke bezwaren en ook gelet op de financiële tekorten op het project. PZH heeft in 2020 bevestigd de recreatieplas niet langer als taakstellend te beschouwen.

Voorafgaand aan de ondertekening van de Wijzigingsovereenkomst, was reeds een gedeelte van 201 ha ingericht door DLG (131 ha NNN en 70 ha RodS). Na het sluiten van de Wijzigingsovereenkomst heeft men de realisatie voortgezet. Uiteindelijk is, zo blijkt uit het vaststellingsverzoek van de gemeente Dordrecht, aanvullend nog 216 ha NNN en 84 ha RodS gerealiseerd. Hetgeen neerkomt op totaal (347 ha NNN en 154 ha RodS) 501 ha. Dit komt overeen met de opgave.

2.3.2 Gerealiseerde voorzieningen

Het doel van de RodS-opgave was de realisatie van meer recreatieve mogelijkheden rond de stad Dordrecht. Binnen het nieuwe natuur- en recreatiegebied zijn daarvoor diverse recreatieve voorzieningen gerealiseerd, zoals fiets-, wandel- en ruitersporen, parkeerplaatsen, vlonderpaden, vogelobservatiehutten, uitkijkpunten, speelweides, meubilair en bebording.

2.3.3 Eigendom en beheer

Het beheer en onderhoud van de gebieden zijn, afhankelijk van het precieze deelgebied, toebedeeld aan gemeente Dordrecht (al dan niet als rechtsopvolger van het Parkschap Nationaal Park De Biesbosch), SBB, Waterschap Hollandse Delta en particulier natuurbeheer. Het beheer en onderhoud van de verschillende deelgebieden is na realisatie en oplevering kortom overgedragen

aan de (beoogde) beheerders, in overeenstemming met het eigendom. Hiermee is voldaan aan het gestelde in artikel 9.3 van de Wijzigingsovereenkomst. De status per 1-1-2022 is als volgt:

- SBB beheert en onderhoudt de natuurgebieden in opdracht van de gemeente tot 1-1-2023. Na eigendomsoverdracht per 1 juli 2022 van de NNN-gronden van gemeente aan SBB vraagt SBB SNL-subsidie aan bij PZH voor de periode vanaf 1-1-2023.
- Per 1-1-2021, na de opheffing van het Parkschap, is het beheer en onderhoud overgegaan van het Parkschap naar de gemeente Dordrecht, die tevens de eigenaar is van de recreatiegebieden. De gemeente ontvangt jaarlijks van PZH een subsidie van 28% van de beheerkosten¹³.
- De hoofdwatergangen, bezinkplas en worden beheerd en onderhouden door het waterschap Hollandse Delta.
- Het beheer van Fietspad 220 en Landbouwweg is overgedragen aan de gemeente Dordrecht.

Figuur 2 – Beheeroverzicht NNN gebieden (paars) en RodS gebieden (groen)¹⁴

¹³ De jaarlijkse Provinciale bijdrage aan het beheer van de recreatiegebieden is vastgelegd in brief PZH-2020-754306628, van 28-10-2020.

¹⁴ Voorlopige Eindrapportage Nieuwe Dordtse Biesbosch, 3 maart 2021.

2.4 Budget

De totale kosten van het project bedragen EUR 34.029.540, hetgeen een beperkte overschrijding is van het begrote budget van EUR 34.017.200. Ondanks dat de recreatieplas niet is gerealiseerd, zijn de werkelijke kosten hoger uitgevallen dan begroot. Deze overschrijding is opgevangen doordat sommige partijen meer hebben bijgedragen dan begroot (Waterschap Hollandse Delta). PZH heeft dat overigens niet gedaan. In overeenstemming met de Wijzigingsovereenkomst 2013 heeft PZH namelijk aan gemeente Dordrecht een vaste bijdrage in de kosten van (de resterende) verwerving, inrichting en het tijdelijk beheer (voor de eerste tien jaar) van de Nieuwe Dordtse Biesbosch ter beschikking gesteld van EUR 18.800.000, welk bedrag niet is veranderd. Deze bijdrage is dus volledig besteed. Tot slot heeft PZH ook meerdere subsidies verstrekt ten behoeve van de Nieuwe Dordtse Biesbosch: een KRW-subsidie voor kort gezegd de verbetering van de waterkwaliteit,¹⁵ een subsidie ten behoeve van de hevel in de Oosthaven¹⁶ (de hevel is een specifiek onderdeel van de KRW-maatregelen) en een subsidie (exclusief beheer) voor het Fietspad 220¹⁷. De KRW-subsidie en de subsidie voor de hevel behoren niet tot deze (financiële) evaluatie van de RodS en worden hier dan ook niet verder uitgewerkt. De kosten voor aanleg van het Fietspad 220 zijn reeds verantwoord in de bij de subsidie behorende verantwoording en de daarbij afgegeven controleverklaring. Daarom wordt op deze subsidie hier ook niet nader ingegaan.

2.5 Planning

In de Wijzigingsovereenkomst 2013 hebben partijen 1 januari 2018 als deadline afgesproken voor de inrichting van het plangebied. Behoudens de recreatieplas (zie toelichting hiervoor), zijn de afgesproken hectaren natuur- en recreatiegebied ingericht en in beheer overgedragen binnen de planning. Her en der moeten nog werkzaamheden worden uitgevoerd, zo moet Stedin nog vijf stuwen realiseren. Deze stuwen vormen echter geen projectrisico en hebben dan ook geen consequenties voor de projectafrekening. In 2021 zijn de administratieve werkzaamheden voor de eindafrekening gestart.

2.6 Voldoet aan verwachtingen?

Het gebied voldoet aan de verwachtingen van de beheerder. Er wordt veel gebruik van gemaakt door natuurliefhebbers, hondenbezitters, en ruiters. In sommige gevallen lopen deze recreatieve stromen door elkaar heen, wat tot incidenten kan leiden. In sommige gevallen verstoren de recreanten de in het gebied aanwezige vogels. Dit is voornamelijk het geval in de gebieden met intensief recreatief gebruik zoals de Tongplaat. Daarnaast constateert de beheerder dat de beheerdoelstellingen van het waterschap en SBB soms kunnen wringen met elkaar. De beheerder ziet op de korte termijn kansen in de ontwikkeling van het dagrecreatieterrein om de resterende gebieden te ontlasten. Op de lange termijn, zo benoemt SBB, kan de uitbreiding van het stedelijk gebied rond de Nieuwe Dordtse Biesbosch leiden tot een (nog) hogere recreatiedruk op het gebied. Dit vraagt een slimme en integrale aanpak voor de nadere doorontwikkeling van het gebied.

¹⁵ PZH-2011-241988396.3 /KRW Subsidie brief van 16-1-2015, kenmerk PZH-2015-502416308 en kenmerk PZH-2017-578339688.

¹⁶ PZH-2015-537903986.

¹⁷ brief kenmerk PZH-2015-516593574.

In dit kader ziet de gemeente mogelijkheden om met relatief geringe investeringen de aantrekkelijkheid, bruikbaarheid en beweegvriendelijkheid van de Nieuwe Dordtse Biesbosch te vergroten. De gemeente denkt daarbij aan onder meer een wandelverbinding vanuit de stad naar het gebied, aanleg ontbrekende ruitroutes, aanleg vissteigers, verbetering mindervalidepad, realisatie sport- en spelvoorzieningen, natuurimpuls Zuidbuitenpolder, planten bomen en doortrekken wandelpad vanuit het gebied naar het aangrenzende bosgebied De Elzen.

3 Nieuwe Driemanspolder

3.1 Korte inleiding

De Nieuwe Driemanspolder is gelegen aan de westzijde van Zoetermeer. Het betreft een droogmakerij die tot kort geleden werd gebruikt als agrarisch gebied. Na de inrichting, die in 2020 is afgerond, dient het gebied als recreatiegebied met ruimte voor waterberging en natuur. Het gebied is voor ongeveer 50% gelegen in de gemeente Zoetermeer en voor 50% binnen de gemeente Leidschendam-Voorburg. De volgende partijen zijn betrokken bij het project: PZH, de waterschappen Hoogheemraadschap van Rijnland en Hoogheemraadschap van Delfland en de gemeenten Zoetermeer, Den Haag en Leidschendam-Voorburg.

Figuur 3 – Visuele weergave project Nieuwe Driemanspolder

3.2 Afsprakenkader

PZH is in de jaren negentig gestart met het project in het kader van de 'Groenblauwe slinger'. Dit is een recreatieve ecologische verbingszone van Zoetermeer naar Delft/Midden-Delfland die de stad weer in verbinding brengt met haar omgeving. De Nieuwe Driemanspolder maakt deel uit van deze slinger. Tijdens de verkenning bleken meerdere partijen interesse te hebben in de realisatie van dit project, hetgeen uitmondde in een samenwerking. De samenwerking is geïntensiveerd door de oprichting van een gebiedscoalitie en voor de uitvoering van het project is vanuit deze gebiedscoalitie de projectorganisatie Nieuwe Driemanspolder (N3MP) opgericht.

Na de bezuinigingsronde in 2011 hebben de betrokken partijen overlegd over de doorstart van het project. De focus van de inrichting werd verlegd van natuur naar waterberging, en het beheer zou worden uitgevoerd door de gemeenten in plaats van SBB. De afspraken zijn vastgelegd in de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Driemanspolder (2013). Hierin is afgesproken dat Hoogheemraadschap van Rijnland de nieuwe trekker is van het project.

3.3 Projectresultaten

3.3.1 Oppervlakte

Partijen zijn in de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Driemanspolder overeengekomen om 350 ha te realiseren. Deze oppervlakte is ook gerealiseerd.

3.3.2 Gerealiseerde voorzieningen

In de Nieuwe Driemanspolder is een waterberging gerealiseerd die 2 miljoen m³ kan bergen. Er is 7 km wandelpad, 12 km fietspad, 4,5 km ruiterspad en 3 km menpad aangelegd en binnen het projectgebied is door een commerciële partij een camping gerealiseerd. Na de realisatie kent de natuur in de Nieuwe Driemanspolder meerdere natuurdoeltypen zoals (zegge)moeras, nat (schraal)grasland, bloemrijk rietland, wilgenstruweel, bloemrijk grasland, droge ruigte en bosschages.

3.3.3 Eigendom en beheer

Het eigendom ligt vrijwel geheel bij het Hoogheemraadschap van Rijnland. Het beheer voor de droge delen van projectgebied is begin 2021 overgedragen aan de gemeente Zoetermeer en Leidschendam-Voorburg. Zij hebben gezamenlijk een aannemer¹⁸ gecontracteerd voor de uitvoering van het beheerwerkzaamheden voor de komende twee jaar. Het beheer van de natte delen zal worden uitgevoerd door Hoogheemraadschap van Rijnland. PZH heeft het beheer van dit gebied voor de komende 30 jaar afgekocht voor in totaal EUR 3 miljoen (overgemaakt aan de gemeenten Zoetermeer en Leidschendam-Voorburg).

3.4 Budget

Het totale budget voor het project bedroeg op basis van de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Driemanspolder EUR 70,5 miljoen. De opbouw van deze financiering is als volgt:

• PZH:	EUR 27.000.000
• Hoogheemraadschap Rijnland:	EUR 37.390.000
• Gemeente Den-Haag:	EUR 1.560.000
• Gemeente Leidschendam-Voorburg:	EUR 1.560.000
• Gemeente Zoetermeer:	EUR 1.560.000
• Subsidie fietspaden:	EUR 1.430.000

Voor de realisatie van de fietspaden zijn in het verleden meerdere subsidies toegezegd. Deze zijn tussen 2010-2013 komen te vervallen en zodoende moest het project op zoek naar alternatieve subsidies. Deze zijn uiteindelijk gevonden in een subsidie van PZH vanuit de uitvoeringsagenda Fiets (EUR 540.000), een subsidie van Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) (EUR 540.000), cofinanciering door Landschapstafel Duin, Horst en Weide (EUR 320.000, als volgt opgebouwd: EUR 160.000 van PZH, EUR 53.000 van gemeente Leidschendam-Voorburg, EUR 54.000 van gemeente Zoetermeer en EUR 53.000 van gemeente Den Haag. Het totale provinciale realisatiebudget in het kader van deze Wijzigingsovereenkomst bedraagt dus EUR 27.700.000, naast de al genoemde beheerafkoop van EUR 3 miljoen.

¹⁸ [Nieuwsbrief-Juli-N3MP.pdf \(vermeulengroep.com\)](#).

Na het vaststellen van het taakstellend budget hebben zich meerdere mutaties voorgedaan. Volgens het overzicht uit de Eindrapportage Project Nieuwe Driemanspolder (ondertekend door het Hoogheemraadschap van Rijnland van 30 juni 2021 en het akkoord daarop en de bijbehorende accountantsverklaring van GS d.d. 29 november 2021) bedroeg het nettobudget EUR 70.157.452. Aan nettokosten is in dat overzicht een bedrag opgenomen van EUR 70.166.240, hetgeen betekent dat het project is afgesloten met een overschrijding van het totaalbudget van (afgerond) EUR 8.789. Dit bedrag – een overschrijding van zo'n 0,125% – is zo klein dat dit wegvalt in de marges.

3.5 Planning

Conform de Wijzigingsovereenkomst Nieuwe Driemanspolder is de deadline van het project gesteld op 1 januari 2020, op welke datum de realisatie van het gehele Definitief Ontwerp moest zijn afgerond en het gebied moest zijn opengesteld voor het publiek. Tijdens het opstellen van het uitvoeringsplan is de deadline voor de realisatie bij GS-brief van 4 mei 2020 verschoven naar 31 december 2020. De realisatie van het definitieve ontwerp is op 31 oktober 2020 opgeleverd. Het gebied is in de zomerperiode van 2020 al opengesteld voor het publiek. Vanaf dit moment is de nazorgperiode in werking getreden. De restpunten van de nazorgperiode zijn in het voorjaar van 2021 uitgevoerd.

3.6 Voldoet aan verwachtingen?

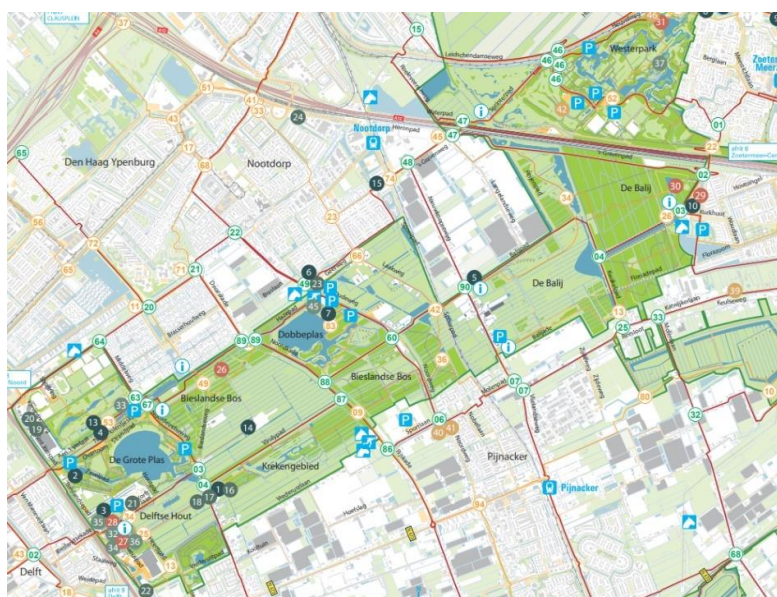
Naast 7 km aan wandelpaden, 4,5 km aan ruitpaden, 12 km aan fietspaden en gebieden met diverse natuurtypen (plas/dras, bloemrijk grasland, bosschages, zeggemoeras en nat grasland), is er ook een waterberging voor piekmomenten gerealiseerd met een capaciteit van 2.000.000 m³. De verwachting was in eerste instantie dat de berging "slechts" eenmaal per 25 jaar benodigd zou zijn, maar nu blijkt de berging in de toekomst naar verwachting zelfs eens per 5 jaar gebruikt te moeten worden.¹⁹ Direct na de opening – die overigens was vervroegd naar medio 2020 gelet op de 'Corona-drukke' – werd het gebied al druk bezocht door vele recreanten. Denk hierbij aan wandelaars en fietsers. Maar in de winter waren er ook schaatsers te vinden op het ijs, toen de waterberging was dichtgevroren. Het succes van het gebied wordt toegedicht aan de grote oppervlakte aan stedelijk gebied dat rond de Nieuwe Driemanspolder is gelegen. De waterkwaliteit van het gebied zorgde ervoor dat ondergedoken waterplanten zich vrijwel direct vestigden in het gebied. Bovendien is het gebied zeer waardevol voor de vele verschillende soorten vogels die hier leven. Kortom, een project dat geslaagd is voor wat betreft natuur en recreatie. Een aandachtspunt is de drukte; nu al worden de recreatieve verbindingen – zoals fietspaden – erg druk bevonden. Deze verbindingen kennen een veelheid aan gebruikers: wandelaars, al dan niet met hond, fietsers (al dan niet op hoge snelheid), skeelers, mensen met paard, etc. Een kans voor de toekomst is om verbindingen te scheiden. Hierdoor wordt niet alleen de drukte beter verdeeld, maar meer en van elkaar gescheiden infrastructuur komt de veiligheid ook ten goede.

¹⁹ Vakblad Grond/Weg/Waterbouw, Februari – Maart jaargang 11-2021.

4 Balij-Bieslandse Bos

4.1 Korte inleiding

Voor het gebied 'Balij-Bieslandse Bos' gold een restantopgave van 71 ha aan RodS-gebied dat nog moest worden ontwikkeld. 'Restant' omdat deze opgave van 71 ha de laatste stap betreft van een groter geheel, dat zijn oorsprong kent in de jaren '80, met een totaaloppervlak van 630 ha. De Balij en Bieslandse Bos is een natuur- en recreatiegebied gelegen tussen Zoetermeer, Delft, Pijnacker en Nootdorp. Het gebied betrof een voormalig landbouwgebied waar na de floriade van 1992 de eerste bomen zijn aangeplant. Het gebied is ingericht met een uitgebreid padennet voor wandelen en fietsen, een intensieve recreatieplas "De Dobbepas", natuurgebieden en twee speelbossen De Biesbush en De Balij. In 2005 zijn Balij en Bieslandse Bos als een gecombineerd project in 2005 opgenomen in het onderhandelingsakkoord "Zuidvleugel Zichtbaar Groener", waarin het gebied deel ging uitmaken van de RodS-opgave.

Figuur 4 – Visuele weergave Balij-Bieslandse Bos

4.2 Afsprakenkader

In oktober 2012 hebben PS besloten om de betreffende 71 ha te verwerven en in te richten. Aan de ontwikkeling ligt het 'Projectplan 2015/2016 Laakweg en restpercelen Bieslandse Bos' ten grondslag uit mei 2015 (het 'Projectplan').

4.3 Projectresultaten

4.3.1 Oppervlakte

De resterende opgave voor Balij-Bieslandse Bos van 71 ha is onder te verdelen in: 54 ha in het Laakweggebied in Balij en 17 ha restpercelen in het Bieslandse Bos. Bij de aanvang van het project

waren alle benodigde gronden in eigendom gekomen van PZH. De gehele oppervlakte is gerealiseerd.

4.3.2 Gerealiseerde voorzieningen

Wandel- en fietspaden en kleinschalige voorzieningen.

4.3.3 Eigendom en beheer

Het projectgebied wordt beheerd door of in opdracht van de eigenaren, zijnde de gemeente Pijnacker-Nootdorp en een particulier (Bos en Weide). Staatsbosbeheer voert het beheer uit van de recreatiegronden van Pijnacker-Nootdorp, naast het beheer van de eigen gronden van Balij-Bieslandse Bos.

4.4 Budget

Het Projectplan gaat voor wat betreft PZH uit van een beginbudget voor 2014/2015 ter hoogte van EUR 2.936.312, naast bijdragen van de gemeente Pijnacker-Nootdorp en het Hoogheemraadschap van Delfland. Gedurende de looptijd is dit provinciale budget enkele keren verhoogd, uiteindelijk tot en met EUR 3.397.000. In het kader van het opstellen van de eindverantwoording is duidelijk geworden dat dit gehele bedrag ook zal worden besteed aan het project.

4.5 Planning

In het Projectplan werd als beoogd resultaat vastgelegd dat het project van 71 hectare recreatie en waterbergingsgebied in 2016 werd opgeleverd.

In 2017 is de inrichting Balij-Bieslandse Bos grotendeels afgerond met uitzondering van 5 ha in het Laakweggebied, de zogenaamde gronden van 'Post' die tot eind 2019 zijn verpacht. Met de interne opdracht en scopewijziging uit september 2018 wordt door PZH vastgelegd dat de voorbereiding voor inrichting in 2019 en inrichting in 2020 wordt uitgevoerd. Daarbij wordt de boscompensatie opgave die oorspronkelijk rustte op Buttervlietpolder ingepast op de gronden van Post. Men ging uit van de oplevering van het plangebied uiterlijk op 31 december 2020. De realisatie van de laatste 5 ha is medio 2021 opgeleverd (aanplant bos en aanleg wandelpad).

In 2021 worden het Laakweggebied en de restpercelen van het Bieslandse Bos die dan nog in eigendom zijn bij PZH, overgedragen aan gemeente Pijnacker-Nootdorp. Alle gronden in Balij-Bieslandse Bos zijn dan in eigendom van SBB, de gemeente en de particulier van Bos en Weide.

4.6 Voldoet aan verwachtingen?

De Balij is een jong bos en misschien niet het grootste gebied, maar niettemin wel een belangrijk gebied zo ten midden van de verstedelijking. Het wordt met name gebruikt door wandelaars en fietsers, en natuurliefhebbers. Met name in deze Coronatijd waarin veel mensen al dan niet gedeeltelijk thuiswerken, wordt het gebied veel gebruikt door mensen die "even" een rondje gaan wandelen met kinderen bijvoorbeeld. Dat is het voordeel van de nabijheid van het stedelijk gebied: er bestaat haast geen belemmering om het gebied in te trekken.

De druk bezochte Dobbeplass is nabij, Balij zelf heeft niet heel veel specifieke bijzondere voorzieningen. Er worden door de beheerder op zich kansen gezien voor verdere ontwikkeling, maar een uitdaging daarbij is gelegen in financiering. Ook wordt gewezen op de tijd en administratie die gemoeid is met het voorbereiden en indienen van aanvragen voor projectsubsidies.

Een andere omstandigheid die voor uitdagingen zorgt, is versnipperd grondeigendom. Die situatie is er hier inmiddels op vooruit gegaan omdat nu alle gronden in eigendom zijn bij SBB en de gemeente. Niettemin wordt geconcludeerd dat versnipperd grondeigendom, en dat ziet men ook bij andere gebieden terug, voor belemmeringen kan zorgen bij visievorming en doorontwikkeling. Nu is het overigens goed om te beseffen dat het niet vreemd is dat voor een gebied als dit geen zelfstandige visie wordt opgesteld. De gemeente wil een koppeling maken met de Dobbeplass. De gemeente wil dan ook een integrale visie opleveren voor hun eigendommen, zodat er meer eenheid komt tussen de gebieden, met de gedachte dat beide gebieden daarvan profiteren.

Afgelopen jaren is men begonnen met het opknappen van (fiets- en wandel-) paden. Dat loopt nu nog. De gemeente zal het beheer laten uitvoeren door SBB, hetgeen PZH ook al deed. Met het oog op een nette overdracht van het laatste deel van de gronden aan de gemeente, heeft PZH twee nog openstaande punten afgewikkeld (her en der te steile oevers met afkalvingen tot gevolg, en – de niet ongebruikelijke – uitval van een pas aangeplant gedeelte bos. Voorafgaand aan de overdracht is, op verzoek van de gemeente, tevens een wandelpad parallel aan het fietspad aangelegd. Dit met het oog op de verkeersveiligheid.

5 Bentwoud

5.1 Korte inleiding

Het Bentwoud is gelegen tussen Zoetermeer en Boskoop. Het gebied betreft een voormalige droogmakerij en deed dienst als landbouwgebied. Na inrichting is het Bentwoud een recreatiegebied met een oppervlakte van ruim 800 hectare. Daarmee is het Bentwoud het grootste aaneengesloten bos in de Randstad en het grootste recreatiegebied in provinciaal eigendom.²⁰ Het gebied is gelegen binnen gemeentegrenzen van Alphen (2/3 deel) en Waddinxveen (1/3 deel). Bentwoud is vooral functioneel voor inwoners van Zoetermeer, maar ligt dus geheel buiten de gemeentegrens van Zoetermeer.

Figuur 5 – Visuele weergave Bentwoud

5.2 Afsprakenkader

Centraal staat de “Samenwerkingsovereenkomst Bentwoud”, tussen PZH, Hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Rijnwoude, Waddinxveen, Zoetermeer en Boskoop, d.d. 27 september 2013. In deze overeenkomst zijn afspraken vastgelegd over de ontwikkeling en inrichting van het Bentwoud volgens de Basisinrichting. Verder bevat de overeenkomst afspraken over de aanleg, het beheer, het onderhoud, de financiering en de verdere doorontwikkeling van het Bentwoud, en ook het inrichten van een beheerconstructie Bentwoud per 1 januari 2016.

Op 3 juni 2014 hebben GS besloten de samenwerking met SBB als mede-eigenaar van het Bentwoud te verkennen, inclusief de voorbereiding van de aanbesteding van het Beheer en Onderhoud. Dit heeft geresulteerd in een advies van 25 september 2014 over de samenwerkingsconstructie, waarin de haalbaarheid en de contouren van zo'n mogelijke samenwerking zijn verkend. Op 24 oktober 2014 heeft PZH de zeggenschap heeft gekregen over de grondportefeuille van het BBL in Zuid-Holland, waarmee PZH volledig eigenaar is geworden van de recreatiegronden van BBL. In navolging daarop hebben PZH en SBB op 3 november 2014 ingestemd met de voorbereiding van de samenwerkingsafspraken voor het Bentwoud om het beheer, het onderhoud en de doorontwikkeling te kunnen waarborgen vanuit het algemeen belang

²⁰ PZH is eigenaar van 480 ha, SBB van 265 ha, Landgoed Bentwoud B.V. (golfbaan) van 105 ha en Landgoed Zeeman van 10 ha.

van het Bentwoud als regionaal openlucht recreatiegebied. Beide partijen willen samen de regie voeren over beheer, onderhoud en doorontwikkeling. Dit is niet alleen praktisch gelet op het versnipperde grondeigendom. Ook zorgt het voor eenheid in beheer en onderhoud en waarborgt dit de openbare toegankelijkheid, de inrichtingskwaliteit en de doorontwikkeling van het Bentwoud. Partijen hebben besloten het onderhoud (en onderdelen van) de doorontwikkeling gezamenlijk aan te besteden. De afspraken over beheer, onderhoud en doorontwikkeling zijn neergelegd in de 'Samenwerkingsovereenkomst Provincie Zuid-Holland en SBB voor het beheer, het onderhoud en de doorontwikkeling van het Bentwoud' van 17 februari 2015.

5.3 Projectresultaten

5.3.1 Oppervlakte

Het bovenregionale project Bentwoud bestaat uit de Driehoek Benthuizen (ongeveer 125 ha), het Kernbos Rijnwoude en het noordelijk deel Waddinxveen (tot de Maaltocht, exclusief Randzone en beoogd tracé Bentwoudlaan). Het kernbos en het noordelijke deel Waddinxveen heeft een gezamenlijke oppervlakte van ongeveer 575 ha. Gezamenlijk bedraagt de ontwikkelopgave dus zo'n 700 ha. Dit is geregeld in artikel 3 lid 1 Bestuurlijke Samenwerkingsovereenkomst 2013. Deze opgave is uiteindelijk ook gerealiseerd. Overigens wordt de golfbaan in het gebied ook vaak meegeteld, waarmee de oppervlakte van het Bentwoud op zo'n 800 à 850 ha uitkomt. In deze evaluatie wordt uitgegaan van een opgave van 700 ha. In het document 'Decharge Bentwoud', ondertekend op 16 oktober 2018, is vastgesteld dat de inrichting van het Bentwoud is afgerond, dat het beheer aan SBB is overgedragen en dat décharge is verleend.

5.4 Budget

PZH heeft volgens de samenwerkingsovereenkomst uit 2013 een budget van EUR 30.000.000 beschikbaar gesteld. Uit het financieel overzicht van de genoemde decharge blijkt dat deze middelen met name zijn besteed aan verwerving, inrichting en overige projectkosten. Een klein deel is gelabeld aan beheer en onderhoud van Bentwoud. Vanwege een sobere aanbesteding als gevolg van het taakstellend budget en aanbestedingsmeevallers bij de uitvoering is een restbudget van EUR 1.347.349 overgebleven; deze is in 2017 vrijgevallen. Voor deze evaluatie wordt uitgegaan van een bedrag van EUR 28.652.651 als zijnde gerealiseerd binnen het project.

5.5 Planning

Conform de Bestuurlijke Samenwerkingsovereenkomst 2013 stelden de partijen als doel om vóór 1 januari 2016 te komen tot een gerealiseerde basisinrichting van het gehele Bentwoud en tot een beheerconstructie, met de inspanningsverplichting om de basisinrichting vóór 1 juli 2015 te realiseren. Hoewel er in 2017 en verder nog enkele werkzaamheden plaatsvonden die te maken hebben met de inrichting van het gebied (waaronder een fietspad naar Waddinxveen en de inpassing van de Verlengde Bentwoudlaan (N207 Zuid), is de (basis)inrichting van het Bentwoud per 1 januari 2016 gerealiseerd en afgerond. Het beheer van het gebied is per diezelfde datum overgedragen aan SBB en PZH. Geconcludeerd wordt dat de planning is gehaald.

5.6 Voldoet aan verwachtingen?

Het hoofddoel van het Bentwoud is het vergroten van de mogelijkheden van openlucht recreatie in Zuid-Holland door een aantrekkelijk grootschalig bosgebied, openbaar toegankelijk voor verschillende groepen recreanten, waarbij tevens aandacht bestaat voor natuurdoelstellingen. De natuurdoelstellingen die oorspronkelijk centraal stonden in de plannen komen in het recreatiebos op de tweede plaats. Momenteel wordt gesproken en nagedacht over de mogelijkheden voor verdere verbetering van het gebied. Centraal daarbij staat het opstellen van een doorontwikkelvisie voor het gebied. PZH merkt namelijk dat er vanuit de markt veel initiatieven aan haar worden voorgelegd (bijvoorbeeld een mountainbikeroute, een pluktuin en een horeca-invulling aan de rand nabij de Hoogeveenseweg). Het ontbreekt echter nog aan een integrale visie op het gebied. Daardoor is niet duidelijk hoe precies op die initiatieven kan en moet worden gereageerd. Ook is niet duidelijk of men de ambitie wil handhaven om een bovenregionale aantrekkingskracht te hebben. Als het antwoord op de vraag bevestigend luidt, is de vervolgvraag hoe PZH die ambitie zal verwezenlijken, althans meer dan nu het geval is. Verder wordt opgemerkt dat in de afgelopen jaren weinig aan marketing is gedaan. Bij de voornoemde planvorming is het goed om mee te nemen in hoeverre inzetten op (meer) marketing een verwacht positief effect zal hebben op de bezoekersaantallen in het gebied. Tot slot wordt opgemerkt dat de samenwerking, zowel ambtelijk als bestuurlijk, met de gemeenten en SBB goed bevalt. Bentwoud is bijzonder, vanwege de versnipperde eigendomsposities van zowel PZH als SBB en vanwege het feit dat gemeenten bijdragen aan beheer en onderhoud. In de nabije toekomst zal worden gewerkt aan een nieuwe samenwerkingsovereenkomst tussen PZH en SBB voor het beheer en onderhoud van het gebied.

6 Duivenvoordecorridor

6.1 Korte inleiding

De Duivenvoordecorridor is gelegen tussen Leidschendam en Voorschoten. De Duivenvoordecorridor is een oud strandwallen- en strandvlaktenlandschap van circa 300 ha en onderdeel van een van de weinige en laatste groene verbindingen tussen de duinen en het Groene Hart. Het is een gebied met grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde, waarin, voor de inrichting, veel kassen en andere bedrijfsgebouwen stonden.

Wanneer de Duivenvoordecorridor wordt gerealiseerd ontstaat een overgangsgebied tussen aan de zuidzijde de waterpartijen van de Vogel- en de Starreplas en aan de noordzijde de duinen en de binnenduinrand. De betrokken partijen voor de realisatie van dit project zijn de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Voorschoten en PZH.

Figuur 6 – Visuele weergave Duivenvoordecorridor

6.2 Afsprakenkader

Ten behoeve van de ontwikkeling van het gebied hebben PZH, de gemeente Leidschendam-Voorburg en de gemeente Voorschoten de 'Wijzigingsovereenkomst Integrale groen ontwikkeling 'Duivenvoordecorridor'' ondertekend op 12 december 2013.

6.3 Projectresultaten

6.3.1 Oppervlakte

De oppervlakte van het project betreft 37 ha. Hiervan is 8 ha gelegen in de gemeente Leidschendam-Voorburg en 29 ha in de gemeente Voorschoten.

6.4 Budget

Uit de Wijzigingsovereenkomst volgen de volgende bijdragen van PZH aan het project:

- EUR 3.015.500 aan de gemeente Leidschendam-Voorburg voor verwerving;
- EUR 3.015.500 aan de gemeente Voorschoten voor verwerving;
- EUR 174.000 aan de gemeente Leidschendam-Voorburg als investeringsbijdrage voor afronding van het project;
- EUR 630.750 aan de gemeente Voorschoten als investeringsbijdrage voor afronding van het project.

Dit bedrag van in totaal EUR 6.835.750 is afkomstig uit het ILG-budget dat beschikbaar was voor de realisatie van deze 37 ha aan RodS. Sinds de start in 2013 zijn er gronden, waarop ook kassen gelegen zijn, verworven. Ook zijn er op onderdelen inrichtingsmaatregelen genomen (door de gemeente Voorschoten). De financiële eindafrekening vindt volgens de Wijzigingsovereenkomst pas bij de afronding plaats. Op basis van de voortgang en een eerdere opgave van de gemeente over de besteding van de inrichtingsmiddelen, schat de provincie in dat het verwervingsbudget geheel (EUR 6 mln) en het inrichtingsbudget gedeeltelijk is besteed (ca. 4 ton) besteed. De provincie heeft de gemeenten eind 2021 om een tussentijdse voortgangsrapportage gevraagd, deze is bij de afronding van deze evaluatie nog niet binnengekomen.

6.5 Planning

In de Wijzigingsovereenkomst zijn partijen 1 januari 2020 overeengekomen als datum waarop de inrichting van 37 ha RodS in de Duivenvoordecorridor moest zijn afgerond. Op verzoek van beide gemeenten, hebben GS in mei 2020 voornoemde termijn met vijf jaar verlengd onder voorwaarde dat uiterlijk 30 september 2025 de verantwoording wordt ingediend. De gemeenten hebben het verzoek om termijnverschuiving ingediend omdat zij de plannen voor de respectievelijke delen van de corridor hebben moeten bijstellen vanwege de crisis in de woningmarkt.

6.6 Voldoet aan verwachtingen?

Dit project is nog niet afgerond en zodoende is een evaluatie nog niet aan de orde.

7 Eendragtspolder

7.1 Korte inleiding

De Eendragtspolder is een voormalige landbouwpolder gelegen tussen de Rotterdamse wijk Nesselande, het dorp Zevenhuizen, de Rotte en de Rottemeren in de gemeente Zuidplas (voorheen: gemeente Zevenhuizen-Moerkapelle). In 2011 werd begonnen met de herinrichting van zo'n 300 ha polder naar recreatiegebied. Naast natuur en recreatie is een van de belangrijkste functies van de nieuwe polder waterberging. Er kan ruim vier miljoen m³ water geborgen worden in tijden van extreme neerslag of bij calamiteiten. Binnen dit gebied werd eveneens een roeibaan, de Willem-Alexander Baan, aangelegd.

Figuur 7 – Visuele weergave Eendragtspolder

7.2 Afsprakenkader

Al in 1996 werden de eerste plannen gemaakt voor de herinrichting van de Eendragtspolder. Op 6 juli 2005 wordt een Samenwerkingsovereenkomst ondertekend door gemeente Zuidplas, PZH, Recreatieschap Rottemeren en Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard voor realisatie van een recreatiegebied in de Eendragtspolder. Doel is de transformatie van het landbouwgebied naar recreatiegebied, met daarnaast grootschalige waterberging met een capaciteit van 4.000.000 m³. Aanvullend op de basisinrichting heeft de gemeente Rotterdam bij brief d.d. 23 december 2005 te kennen gegeven een roeibaan binnen het project te willen realiseren die voldoet aan door de FISA gestelde eisen ten behoeve van Internationale roeiwedstrijden.

In aanvulling op de Samenwerkingsovereenkomst wordt op 23 mei 2006 door deze partijen een Realisatieovereenkomst ondertekend. Hierin worden afspraken gemaakt voor de financiering van het project. Deze Realisatieovereenkomst is vertrekpunt voor de evaluatie. Op 7 februari 2011

wordt door de stuurgroep de aanvullende afspraak gemaakt dat de mee- en tegenvallers gelijkelijk worden verdeeld over PZH, gemeente Rotterdam, recreatieschap en hoogheemraadschap (in brief PZH-2011-255679390, 29 maart 2011). Hierbij komt men tot een nieuwe verdeelsleutel voor de bijdragen per projectpartner. De Minister van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft met PZH op basis van het Zuid-Vleugelakkoord (7 december 2005) middelen ter beschikking gesteld ten behoeve van grondverwerving en inrichting voor realisatie van de Eendragtspolder. Verwerving van de gronden vindt in opdracht van PZH plaats conform het aankoopstrategieplan door Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL). BBL is op 1 januari 2006 gestart met de voorbereiding van de onteigeningsprocedure.

7.3 Projectresultaten

7.3.1 Oppervlakte

In de Realisatieovereenkomst is als uitgangspunt vastgelegd dat het plangebied een omvang van 299 ha zal hebben. Dit is uiteindelijk ook gerealiseerd. Deze totaaloppervlakte is als volgt opgebouwd: 245 hectare RodS (200 ha 'strategisch vlakgroen' en 45 ha 'verbindingengroen') en 54 ha VINAC regionaal groen.

Figuur 8 – Luchtfoto van de Eendragtspolder (bron: foto Service Nederland)

7.3.2 Gerealiseerde voorzieningen

De Eendragtspolder is ingericht met een combinatie van waterberging, recreatie en roeibaan. Het gebied bestaat uit twee deelgebieden, gescheiden door de Slingerkade. In het waterrijke plasgebied ligt de internationale, 2 km lange roeibaan Willem-Alexander Baan. Deze is in 2013 geopend door de toenmalige ZKH kroonprins Willem-Alexander. Op de kades rond de roeibaan kun je wandelen, hardlopen, fietsen. Door het moerassige plas-drasgebied lopen laarzenpaden en

er staat een uitkijktoren vanwaar vogels gespot kunnen worden. Er kan gekanood en geroeid worden, er zijn diverse steigers aanwezig en een overdraagplaats aan de Rotte. De waterberging kan 4 miljoen m³ water bergen ter voorkoming van wateroverlast. De Hennipgaarde ligt in het noordelijke deel van de Eendragtspolder en bestaat uit natuurakkers, een boomgaard, een speel- en beweegpolder, een paddenpoel, bloemenranden en -akkers, een wilgengriend en een grasveld, tevens parkeerplaats en ijsbaan.

7.3.3 Eigendom en beheer

In de Realisatieovereenkomst (23 mei 2006) is bepaald dat het recreatieschap Rottemeren het beheer en onderhoud van het gebied zal uitvoeren. Het recreatieschap, tevens eigenaar, kan hiervoor afspraken maken met derden. Beheer en onderhoud van de waterstaatkundige voorzieningen komt ten laste van het Hoogheemraadschap. In 2015 is de realisatie van het project afgerond en in beheer genomen door Recreatieschap Rottemeren. Er resteerden dan nog enkele restpunten zoals het treffen van maatregelen ter voorkoming van afkalving van oevers, het oplossen van het niet aanslaan van het riet, asfaltschade en verzakking van een duiker. Deze punten zijn inmiddels verholpen. Het resterende dekkingsoverschot wordt, in overeenstemming met de realisatieovereenkomst, aan het recreatieschap als beheerder ter beschikking gesteld om het gewenste kwaliteitsniveau te bereiken.

7.4 Budget

In het 'Memo: afsluiting project Eendragtspolder' van 21 mei 2015 is onderstaande tabel opgenomen ten behoeve van de financiële afrekening voor het project:

	PZH	HHSK	RM	R'dam	Z'plas
Vastgestelde bijdragen conform afspraken verdeelsleutel financiële mee- en tegenvallers dd 11-3-2011					
Toegezegde bijdrage	€ 4.949.900	€ 4.954.900	€ 4.794.900	€ 6.237.200	€ 500.000
Toegezegde reservering/garantstelling	€ 957.125	€ 957.125	€ 957.125	€ 957.125	
Totaal bijdrage	€ 5.907.025	€ 5.912.025	€ 5.752.02	€ 7.194.325	€ 500.000
Bijdrage conform definitieve afrekening					
Betaalde bijdrage	€ 4.949.900	€ 4.954.900	€ 4.794.900	€ 6.237.200	€ 500.000
Betaalde reservering/garantstelling	€ 729.751	€ 729.751	€ 729.751	€ 522.190	
Totaal	€ 5.679.651	€ 5.864.651	€ 5.524.651	€ 6.759.390	€ 500.000
Vershil (totaal toegezegd-totaal betaald)	€ 227.374	€ 227.374	€ 227.374	€ 434.935	€ 0

De Realisatieovereenkomst gaat uit van een bijdrage van PZH van EUR 3.170.000. Deze is gedurende het project verhoogd naar EUR 5.907.025. Uiteindelijk heeft PZH EUR 5.679.651 bijgedragen. Zoals uit bovenstaand overzicht blijkt, is niet het gehele vastgestelde bedrag vanuit de reservering/garantstelling benut. De bedragen genoemd bij het verschil tussen totaal

toegezegde bijdragen -/- totaal betaalde bijdragen, voor PZH EUR 227.374, zijn niet bij de projectpartners in rekening gebracht.

Het project is kortom met een plus afgesloten. Bij brief van 4 februari 2016 hebben GS ingestemd met de financiële eindafrekening van het project²¹.

7.5 Planning

In de Realisatieovereenkomst zijn diverse bepalingen opgenomen over de planning. Het uitgangspunt is dat partijen ernaar streven de procedures die nodig zijn voor de inrichting van het plangebied met voortvarendheid af te ronden en de nodige vergunningen binnen de wettelijke kaders zo snel mogelijk te verstrekken. Vanwege de in de Realisatieovereenkomst genoemde subsidietermijnen is echter wel op te maken dat ingezet werd op afronding in 2010.

De uitvoering van het project is uiteindelijk in 2013 afgerond, waarna het gebied in beheer is genomen. In 2015 is de verantwoordingsrapportage opgeleverd en heeft de financiële eindafrekening plaatsgevonden. Deze is begin 2016 door PZH goedgekeurd, waarmee de realisatie van het project is afgerond.

7.6 Voldoet aan verwachtingen?

Het bijzondere aan het gebied is de combinatie van functies die een zeker spanningsveld met zich brengen. Het gebied heeft waterberging als hoofdprioriteit, waarbij peilbeheersing, een interessant recreatiegebied met natuur en een roeibaan de andere functies zijn. Voor waterberging staat kwantiteit voorop, maar ook kwaliteit. Er is sprake van zeer helder water, dat er voor zorgt dat er onderwatervegetatie groeit. Dat kan echter weer hinderlijk zijn voor de roeiers. De diverse eilanden in het gebied zijn op verschillende hoogtes gerealiseerd, hetgeen goed is voor de vogels, terwijl een andere partij voorkeur eraan zou geven dat alles met riet omzoomd is. Vandaar dat de combinatie van functies een zeker spanningsveld met zich brengt, desondanks wordt die spanning niet als vervelend ervaren. Het zorgt voor een goede uitdaging.²²

Uit het bezoekersonderzoek uit 2017 blijkt dat in dat jaar het gebied 105.000 unieke bezoekers had en in totaal 0,5 tot 1 miljoen bezoeken heeft ontvangen. De bezoekersdichtheid betreft 99 bezoekers per hectare op totaal 1.057 ha. Van de bezoekers komt 36% uit de directe omgeving, 64% uit de provincie Zuid-Holland. De belangrijkste activiteiten van bezoekers bestaan uit: wandelen (54%), fietsen/wielrennen (40%), hond uitlaten (21%) en horecabezoeken (14%). Uit de evaluatie volgt het beeld dat de roeibaan wellicht intensiever zou kunnen worden gebruikt, al dan niet in combinatie met (een iets verder ontwikkelde) accommodatie, watersportfaciliteiten en mogelijkheid tot overnachting.

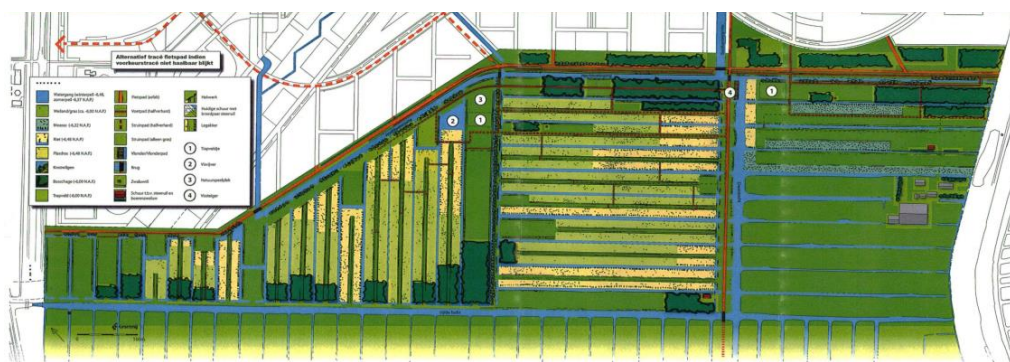
²¹ Deze brief vermeldt ook dat de provincie zorgdraagt voor het verzilveren van de Ruimte-voor-Ruimterechten die gedurende het project zijn ontstaan. Dit heeft uiteindelijk voor de provincie EUR 179.000 opgeleverd. Dit bedrag maakt geen deel uit van de memo afsluiting project Eendragtspolder van 21 mei 2015.

²² Zie ook bijv.: <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/internationale-roeibaan-zorgt-voor-eendracht-bij-wateropgave/>.

8 Groen Blauwe Zone Westergouwe

8.1 Korte inleiding

De Groen Blauwe Zone Westergouwe is het zuidwestelijke deel van de nieuwbouwwijk Westergouwe, gelegen op het grondgebied van de gemeente Zuidplas (voorheen Moordrecht). Het gebied is ingericht als waterrijk natuur- en recreatiegebied en is hiermee onderdeel van de regionale ecologische verbindingszone tussen het Bentwoud en de Krimpenerwaard. Voor bewoners van Westergouwe biedt het gebied veel recreatiemogelijkheden in de directe nabijheid van hun woning. Via onder andere de groenzone die dwars door het woongebied loopt, is dit natuur- en recreatiegebied zeer goed bereikbaar. Een deel van de Groen Blauwe Zone is ecologisch rustgebied en daarom niet voor publiek toegankelijk.

Figuur 9 – Ontwerp Groen Blauwe Zone 2012 (bron: Wijzigingsovereenkomst 2013)

8.2 Afsprakenkader

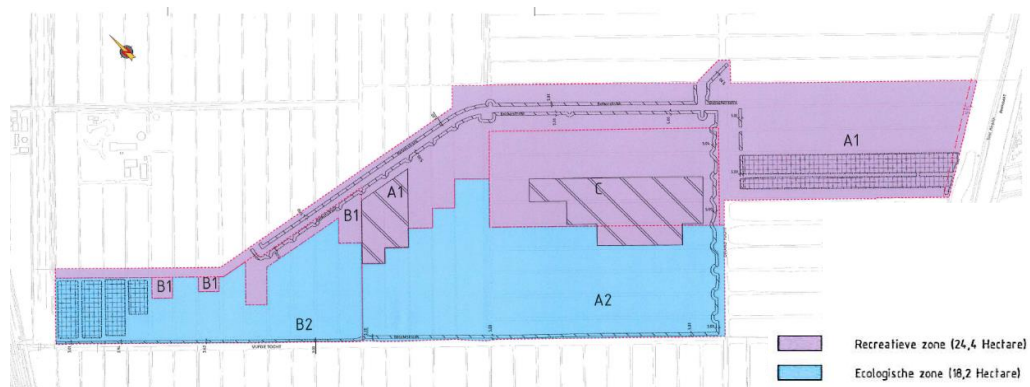
In april 2013 hebben PZH en de gemeenten Gouda en Zuidplas een Wijzigingsovereenkomst ondertekend op de oorspronkelijke Bestuurlijke Uitvoeringsovereenkomst Groen Blauwe Zone uit 2009. Aanleiding voor deze Wijzigingsovereenkomst was dat de RodS-opgave in de provincie is herijkt als gevolg van bezuinigingen door de rijksoverheid, waardoor PZH de oorspronkelijke afspraken in de Bestuurlijke Uitvoeringsovereenkomst niet meer gestand kon doen. Met de Wijzigingsovereenkomst is de onderlinge verhouding gewijzigd en is de gemeente Gouda verantwoordelijk geworden voor de realisatie en het beheer van het RodS-gebied, waarbij PZH toetst op hoofdlijnen.

8.3 Projectresultaten

8.3.1 Oppervlakte

Op basis van de Wijzigingsovereenkomst betreft de ontwikkelopgave 20 ha. Met de realisatie van de Groen Blauwe Zone is 24,4 ha recreatief gebied met oost-west fietsverbinding (en 18,2 ha ecologisch, niet voor publiek toegankelijk gebied) gerealiseerd.

Een eerste gedeelte van de Groen Blauwe Zone is al in 2014 opgeleverd door de aannemer. Dit gedeelte vormde de noodzakelijke waterbergingen voor de woningen die in de directe nabijheid gerealiseerd werden. Voor de realisatie van de rest van de inrichting van de Groen Blauwe Zone is uit kostenoverwegingen besloten de realisatie te combineren met de uitvoering van de bouw- en woonrijp werkzaamheden van de woonwijk Westergouwe. Deze gecombineerde aanbesteding levert grote synergie- en aanbestedingsvoordelen op. De combinatie heeft in twee stappen de gronden geleverd aan de gemeente Gouda. Dit zorgde ervoor dat, bovenop de overeengekomen 20 hectare RodS, nog eens 4,4 ha extra recreatief gebied kon worden gerealiseerd. Hierdoor kon het tracé van de recreatieve fietsverbinding geheel binnen de grenzen van de Groen Blauwe Zone worden gerealiseerd.

Figuur 10 – Kaart gerealiseerd aantal ha RodS in de Groen Blauwe Zone Westergouwe

8.3.2 Gerealiseerde voorzieningen

De Groen Blauwe Zone heeft onder meer (natuur)speelplaatsen, een visvijver, een uitkijktoren en broedschuren voor beschermde vogelsoorten. Het gebied is voor de helft toegankelijk door een netwerk van wandel- en fietspaden en vlonderbruggen, waaronder een doorgaande fietsverbinding tussen de Provincialeweg en de Ringdijk.

8.3.3 Eigendom en beheer

Met de Wijzigingsovereenkomst heeft PZH ook het beheer van het project afgekocht waarmee de gemeente Gouda, tevens grondeigenaar, verantwoordelijk is voor het beheer van het gebied. In de eindrapportage wordt opgemerkt dat nog niet duidelijk was op welk moment de Groen Blauwe Zone, althans het recreatieve gebied daarbinnen, voor beheer en onderhoud aan een derde partij zal worden overgedragen. Opgemerkt wordt dat het beheer en onderhoud in ieder geval tot voltooiing van de aangrenzende woonwijk (circa 2033) bij de gemeente berusten. Voor de eerste vijf jaar na voltooiing van het project zelf worden beheer en onderhoud nog door de aannemer gedaan.

8.4 Budget

In de Wijzigingsovereenkomst stelt PZH aan de gemeente Gouda een eenmalige bijdrage ter beschikking voor de kosten van afgeronde verwervingen en inrichting, alsook de afkoop van het beheer van het project van maximaal EUR 1.800.000. Dit wordt samengesteld uit een bijdrage van EUR 1.100.000 uit het restant ILG-budget en een bijdrage van EUR 700.000 uit het Uitvoeringsprogramma Groen voor de recreatieve fietsverbinding oost-west. Het bedrag van EUR

1.800.000 wordt in zijn geheel als voorschot betaalbaar gesteld. De afspraken zijn op verzoek van gemeente Gouda op enkele punten aangepast, wat is vastgelegd in de brief van 30 juni 2015 (PZH-2015-520489390 (DOS-2011-0010738)).

Bij de vastgestelde Wijzigingsovereenkomst is ook het Projectplan en de investeringsraming vastgesteld. In de investeringsraming was gerekend met een totaal bedrag van EUR 5,4 miljoen voor de aanleg van de recreatieve RodS opgave en was opgebouwd uit de volgende onderdelen:

	<i>Investeringsraming</i>	<i>Gerealiseerd</i>
Verwervingen	EUR 1.513.562	EUR 1.773.463
Grondwerk	EUR 530.365	EUR 899.463
Aanleg fietspad	EUR 1.176.450	EUR 717.217
Overige inrichting	EUR 740.430	EUR 271.338
Voorbereiding, administratie en toezicht etc.	EUR 371.527	EUR 361.422
Beheer en onderhoud	EUR 1.100.000	EUR 1.537.149
Totaal	EUR 5.432.334	EUR 5.560.051

In de GS-brief datum 15 maart 2017, kenmerk PZH-2017-580710278 (DOS-2011-0010738), bevestigt PZH dat hiermee is voldaan aan de verantwoordingsvereisten voor de reeds betaalde bijdrage van PZH EUR 1,8 miljoen.

8.5 Planning

In de Wijzigingsovereenkomst wordt een opleverdatum overeengekomen op 31 december 2015. In 2014 wordt het eerste deel van de Groen Blauwe Zone, de waterberging voor de nieuwe woonwijk, opgeleverd. De gecombineerde aanpak, zoals hiervoor beschreven, leidde ertoe dat de in de Wijzigingsovereenkomst overeengekomen opleverdatum niet haalbaar bleek. Partijen zijn daarop overeengekomen dat de resterende Groen Blauwe Zone op uiterlijk 1 september 2016 opgeleverd diende te zijn. In 2017 zijn overigens de laatste ondergeschikte onderdelen van de inrichting afgerond.

8.6 Voldoet aan verwachtingen?

Projectbureau Westergouwe heeft te kennen gegeven zeer tevreden te zijn over het gebied. De Groen Blauwe Zone wordt veelvuldig gebruikt door zowel bewoners uit het naastliggende woningbouwgebied maar ook uit de Moordrecht. Het projectbureau is bezig met een aanvullende ontwikkeling in het gebied waarbij nieuwe recreatieve paden en verbindingen richting de Vijfde Stad worden aangelegd. Denk hierbij aan nieuwe kanoroutes maar ook uitkijkpunten. Hierover zijn zij reeds in gesprek met de PZH. Daarnaast is het ontwerp van de woningbouw aan de rand van de Groen Blauwe Zone herzien om een betere aansluiting op de Groen Blauwe Zone te creëren.

9 Groenzone en Bergboezem

9.1 Korte inleiding

Tussen de kernen Berkel en Rodenrijs en Pijnacker is gelegen de 'Groenzone en Bergboezem'. Het betreft een zone die aan de zuidzijde grenst aan het landelijk gebied van Midden-Delfland en aan de noordzijde aan het Balijbos en hier noordelijk van de Nieuwe Driemanspolder. Het gebied kende voor aanleg diverse functies zoals landbouw. Na inrichting wordt het gebied beheerd om uit te groeien tot een levendig cultuurlandschap²³. In de huidige situatie kent het gebied een recreatieve functie met natuurgebieden met verschillende natuurdoeltypen. Het project is aangelegd in het kader van de Groenblauwe Slinger, een verbinding tussen Midden-Delfland en het groene hart. De betrokken partijen bij dit project betreffen de gemeenten Berkel en Rodenrijs en Pijnacker en PZH.

Figuur 11 – Visuele weergave Groenzone en Bergboezem

9.2 Afsprakenkader

In 2001 is een intentieverklaring getekend tussen het ministerie van LNV, PZH, gemeente Berkel en Rodenrijs²⁴ en gemeente Pijnacker voor de herinrichting van het projectgebied. Op 22 december 2006 is tussen PZH en de gemeente Berkel-Rodenrijs en de gemeente Pijnacker-Nootdorp een bestuursconvenant gesloten. Hierin zijn diverse ontwikkelafspraken gemaakt. Op 22 mei 2008 is een ontwikkelingsovereenkomst gesloten tussen PZH en de gemeente Berkel-Rodenrijs en de gemeente Pijnacker-Nootdorp. Op 19 juni 2012 heeft een herijking plaatsgevonden in het kader van de bezuinigingen op de ILG-budgetten. In 2013 is door het projectbureau een projectplan opgesteld voor de uitvoering van de resterende werkzaamheden. Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd tussen 2010 en 2015. Op 13 maart 2014 wordt een wijzigingsovereenkomst,

²³ Volgens beheerplan De Groenzoom.

²⁴ Inmiddels opgegaan in de gemeente Lansingerland

'Wijzigingsovereenkomst Groenzone Berkel-Pijnacker en Bergboezem van Oude Leede', gesloten tussen de gemeenten Berkel-Rodenrijs en Pijnacker-Nootdorp en PZH met hierin gewijzigde afspraken ten opzichte van de ontwikkelingsovereenkomst uit 2008. Deze Wijzigingsovereenkomst wordt als leidend afsprakenkader gezien voor deze evaluatie. Op 1 januari 2016 wordt de gemeenschappelijke regeling Groenzone Pijnacker-Berkel en Bergboezem opgeheven. De projecten "inrichting Molenlaan" en "verbinden Reesloot met Balijbos" worden door de gemeente Pijnacker-Nootdorp uitgevoerd.²⁵

9.3 Projectresultaten

9.3.1 Oppervlakte

In totaal betreft het projectgebied een oppervlakte van 352 hectare voor de Groenzoom en 200 hectare voor de Bergboezem. In totaal betreft de overeengekomen oppervlakte dus 552 ha. In de wijzigingsovereenkomst is echter geen verwervingstaakstelling en ook geen verwervingsbudget afgesproken. Wel een inrichtings- en beheerbudget, naar wordt aangenomen voor de reeds verworven gronden (314 ha Groenzone en 104 ha Bergboezem, genoemd in artikel 7 van de wijzigingsovereenkomst). Als vertrekpunt voor de evaluatie wordt daarom genomen 418 ha²⁶. Het overgrote gedeelte daarvan is gerealiseerd. De twee door de gemeente uit te voeren deelprojecten lopen nog (ca. 4 ha). Het totale project wordt daarom geacht te zijn gerealiseerd voor een oppervlakte van 414 ha. De twee gedeeltes staan op de gemeentelijke begroting om in 2022 te worden gerealiseerd (zie hierna onder planning).

9.3.2 Eigendom en beheer

Het eigendom is overgedragen aan de gemeenten Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland. Het beheer van de Groenzoom is in 2016 door middel van een aanbesteding op de markt gezet. De winnende marktpartij dient gedurende 6 jaar het gebied te beheren. De aanbesteding is al geweest en het projectgebied wordt onder leiding van de gemeenten beheerd door de 'Beheercombinatie De Groenzoom'.

9.4 Budget

Op basis van de Wijzigingsovereenkomst stelt PZH de volgende bedragen beschikbaar voor de uitvoering van het project: EUR 8.968.630 (voor de resterende inrichting) en EUR 300.000 (eveneens voor de inrichting van het gebied, beschikbaar uit het Uitvoeringsprogramma Groen). Verder zegt PZH in de Wijzigingsovereenkomst toe om EUR 6.890.000 beschikbaar te stellen als eenmalige vergoeding voor beheer, onderhoud en toezicht, 37% voor gemeente Pijnacker-Nootdorp en 63% voor gemeente Lansingerland.

Om te zien welke kosten daadwerkelijk zijn gemaakt, wordt het Jaarverslag 2015 van De Groenzoom als uitgangspunt genomen, goedgekeurd door een accountant. De twee belangrijke posten zijn EUR 11.902.250 aan PZH/ILG-bijdragen en EUR 300.000 aan extra PZH/ILG-bijdragen. Beide posten worden vermeld als toegezegd én ontvangen. Ook worden in totaliteit een post

²⁵ De afspraken over de twee deelprojecten zijn bevestigd bij brief d.d. 19 juli 2016 met als kenmerk PZH-2016-559726199

²⁶ Hoewel in de tijd gezien eerder opgesteld, komt de beheervisie Groenzoom uit juli 2013 in de buurt van de 418 ha van de Wijzigingsovereenkomst (namelijk 325 ha aan natuurtypen, 84 ha aan recreatietypen en daarnaast nog ruimte voor overige beplantingen en infrastructuur).

vermeld van EUR 3.665.400 aan FES-subsidies. Die volgen niet uit de Wijzigingsovereenkomst en blijven hier dan ook verder buiten beschouwing.

Voor het extra budget van EUR 300.000 geldt in ieder geval duidelijk: dat wat is toegezegd, is ook uitgekeerd en daarmee gerealiseerd. Uit de interne voortgangsrapportage RodS 2018 blijkt dat ook de afkoopsom beheer volledig is uitgekeerd.

De posten van EUR 11.902.250 en EUR 8.9568.630 zijn minder eenvoudig één op één met elkaar te vergelijken. De post van EUR 11.902.250 dateert nog uit de Ontwikkelingsovereenkomst. Het betreft een combinatie van PZH- en rijksgelden, voor zowel RodS- als Ruimte voor Ruimte-projecten. Met de bezuinigingsopgave was herijking nodig. Zie daarover de brieven van GS van 19 juni 2012 die aan de gemeenten zijn gestuurd, met als bijlage de beslispuntennotitie van 2 april 2012. Het budget van EUR 8.968.630 kan worden gezien als de uitkering van de rest van het RodS-budget. Voor het Ruimte voor Ruimte-aspect was sprake van een tekort. Dat hebben partijen eerst opgelost door gronden om niet in te brengen (PZH heeft gronden ingebracht met een waarde van EUR 421.328). Daarmee is het tekort teruggebracht van EUR 4.900.000 naar EUR 3.900.000. Voor het resterende bedrag heeft PZH leningen verstrekt aan de gemeenten die zij met rente hebben moeten terugbetalen. De eenmalige vergoeding voor beheer van EUR 6.890.000 die in de Wijzigingsovereenkomst wordt toegezegd, wordt in de jaarrekening van De Groenzoom niet verantwoord (hetgeen op zich niet verwonderlijk is, nu deze bijdrage rechtstreeks aan beide gemeenten is overgemaakt). Ondanks dat op de laatste jaarrekening van De Groenzoom nog het 'oude' budget van EUR 11.902.250 staat vermeld, kan er voor deze RodS-evaluatie van worden uitgegaan dat wat is toegezegd ook is uitgekeerd (EUR 8.968.630 + EUR 300.000 extra).

9.5 Planning

In de ontwikkelovereenkomst uit 2008 is de einddatum voor de realisatie gesteld op 2008. Deze deadline is in de Wijzigingsovereenkomst verschoven naar 31 december 2016. Op deze datum dient het plangebied ingericht en opengesteld te zijn voor publiek. De uitvoering van het projectgebied is afgerond in 2015. Op dit moment is de beheerperiode ingegaan. Het project is kortom voor de deadline van 31 december 2016 afgerond, echter met uitzondering van de deelprojecten "inrichting Molenlaan" en "verbinden Reesloot met Balijbos".

Deze projecten dienen in overeenstemming met de brief²⁷ van PZH (DOS-2011-0010738) uiterlijk op 31 december 2018 afgerond te zijn. Deze deadline is evenmin gehaald. Voor het project 'inrichting Molenlaan' is een onteigeningsprocedure opgestart²⁸. Overigens heeft deze procedure interessante jurisprudentie opgeleverd over het onteigenen ten behoeve van natuurontwikkeling en de kans van slagen van het zelfrealisatieverweer. Voor het project "verbinden Reesloot met Balijbos" is in 2020 een inrichtingsplan opgesteld. Beide deelprojecten staan op de begroting 2022 van de gemeente Pijnacker-Nootdorp: *"Verder gewerkt aan de afronding van het project de Groenzoom. De planning is dat wij in 2022 starten met aanleg van de recreatieve, ecologische*

²⁷ Wijzigingsovereenkomst.

²⁸ De dekking van deze onteigeningskosten zat niet in het budget van de Wijzigingsovereenkomst 2014. Hierover heeft de provincie aparte afspraken gemaakt met de gemeente Pijnacker-Nootdorp, welke niet zijn meegenomen in deze evaluatie. De onteigening loopt nog.

verbinding Groenzoom-Balij, en dat de aanleg van het ontbrekende fietspad bij de Molenlaan wordt gerealiseerd.”²⁹

9.6 Voldoet aan verwachtingen?

In november 2021 is een evaluatiegesprek geweest met de gemeente Pijnacker-Nootdorp en de beheercombinatie 'De Groenzoom'. De gemeente is zeer tevreden over het projectresultaat en het gebruik. De beheercombinatie benoemt dat de gestelde doelen behaald zijn en dat een nieuw beheercontract is afgesloten voor de komende jaren. Naast het recreatieve deel zijn de gemeentes en beheerder ook zeer te spreken over de ecologische ontwikkeling van het gebied. Echter zien zij ook doorontwikkelingsmogelijkheden. Volgens de gemeente kunnen met name de recreatieve verbindingen worden verbeterd. In het gebied zijn nog een aantal knelpunten aanwezig in het fietspadnetwerk die verbeterd kunnen worden. Daarnaast benoemen de gemeentes zelf ook bezig te zijn met de aanleg van een mountainbikeroute.

²⁹ [Wat gaan we daarvoor doen? | Programmabegroting 2022 \(pijnacker-nootdorp.nl\)](#).

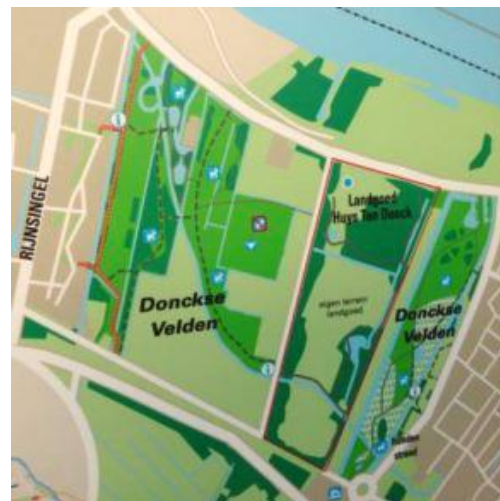
10 IJsselmonde

10.1 Korte inleiding

IJsselmonde is een eiland, omzoomd door de Nieuwe en de Oude Maas bij Rotterdam. Het gebied bestaat voor een groot deel uit woon- en industriegebied en infrastructuur. In het kader van de Landinrichting zijn de recreatiegebieden Donckse Velden, Develbos en Waalbos aangelegd.

Donckse Velden

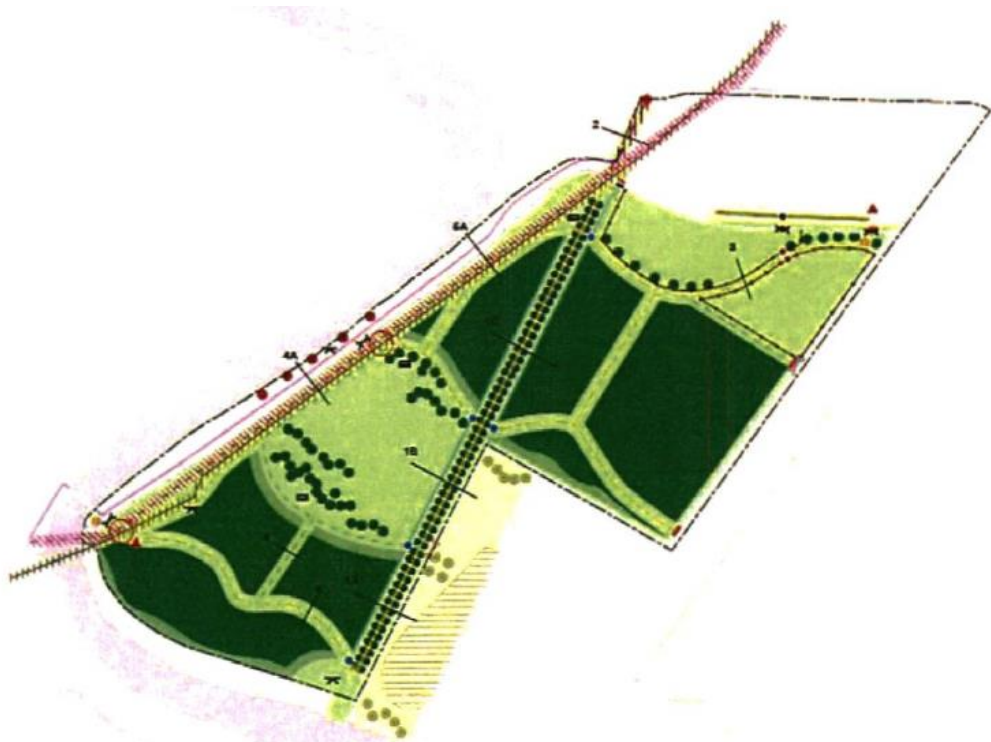
Rondom het historisch landgoed Huys ten Donck te Ridderkerk zijn vanaf 2003 nieuwe natuur- en recreatiegebieden aangelegd, De Donckse Velden (in totaal 45 ha.). Het betreft het gebied tussen Slikkerveer en Bolnes. Het park van Huys ten Donck, reeds honderden jaar oud, vormt de historische kern van het gebied. Om aan te sluiten bij het karakter van het landgoed is het gebied vrij open, het gebied bestaat uit lage beplanting, boomgroepen, waterpartijen en weiden. Het gebied is toegankelijk voor wandelaars. Het landhuis is nog privébezit en is beperkt toegankelijk voor het publiek, de tuin is dagelijks te bezoeken.

Figuur 12 – Inrichting Donckse Velden

Develbos

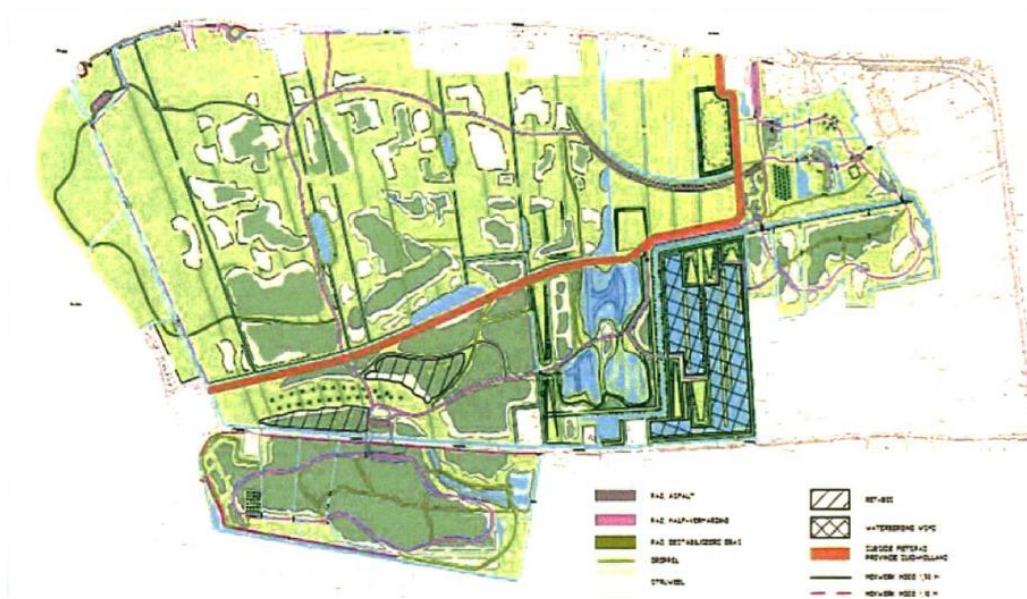
Het Develbos ligt ten westen van een woonwijk van de gemeente Zwijndrecht, aan de noordzijde grenst het grootste rangeerterrein van Nederland, Kijfhoek, op enige afstand ten zuidwesten van het gebied passeert de hogesnelheidsspoorlijn het bos. Dit jonge bos ligt ten noorden van de oude kreek, de Devel, een afgedamde oude zijarm van de Oude Maas.

Figuur 13 – Maatregelenkaart Develbos (bron: Eindrapportage Landinrichting IJsselmonde 2017)

Waalbos

Het Waalbos in Rijsoord, is gelegen tussen Ridderkerk en Heerjansdam en ligt op grondgebied van de gemeenten Ridderkerk en Zwijndrecht. Het Waalbos is een natuur en recreatiegebied van 184 ha tussen de Waal en rangeerterrein Kijfhoek. Het is een jong bos met afwisselend stukken bos met struweel, waterpartijen met rietoevers en open weidegebied. Het gebied biedt ruimte voor recreatie, educatie en natuurbeheer.

Figuur 14 – Plankaart Waalbos (bron: Eindrapportage Landinrichting IJsselmonde 2017)

10.2 Afsprakenkader

Het project IJsselmonde was de laatste nog lopende landinrichting in Zuid-Holland. Voor de afronding van de projecten voor de herinrichting IJsselmonde ondertekenden PZH, de gemeenten Albrandswaard, Barendrecht, Ridderkerk, Zwijndrecht en de Landinrichtingscommissie (LIC) IJsselmonde in oktober 2013 de “Overeenkomst afronding projecten herinrichting IJsselmonde” (de ‘Afrondingsovereenkomst’). De LIC is verantwoordelijk voor de verwerving en inrichting van het gebied, terwijl gemeente Ridderkerk zorgdraagt voor het beheer na afronding van de inrichting van het Waalbos. De gelden voor de verwerving en inrichting werden beschikbaar gesteld aan de LIC.

Eerste wijziging

De LIC wees de DLG aan als organisatie die voor haar het budget beheert. De gemeente Zwijndrecht heeft per 18 februari 2015 de rol van DLG als budgetbeheerder en ondersteuning voor de LIC IJsselmonde overgenomen na opheffing van DLG in 2015. Dit is vastgelegd bij de GS-brief “Besluit 1e wijziging overeenkomst herinrichting IJsselmonde”.

Tweede wijziging

Een tweede wijziging op de Afrondingsovereenkomst vindt plaats in 2016 met de GS-brief “Besluit 2e wijziging overeenkomst herinrichting IJsselmonde”, waarmee de landinrichting Kijvelanden komt te vervallen als opgave. Een deel van Kijvelanden zou agrarisch blijven om voldoende draagvlak te houden in de omgeving voor het project. In de Afrondingsovereenkomst is vastgelegd dat SBB het beheer zou overnemen, waarbij nadere afspraken worden gemaakt voor de overdracht van BBL grond naar SBB. Beheer zou gefinancierd worden uit pachttopbrengsten en een eenmalige bijdrage uit de LIC-middelen. Vanwege onzekerheid van de financiële dekking van beheer zag SBB in 2014 af van het beheer. Gemeente Albrandswaard was bereid de realisatie en beheer over te nemen zoals vastgelegd in het “Besluit 1e wijziging overeenkomst herinrichting IJsselmonde”.

Voor de inrichting was een bedrag beschikbaar van circa EUR 1 miljoen, conform het eerder vastgestelde inrichtingsplan. In Kijvelanden lagen echter nog bufferzone gronden met agrarische bestemming die PZH uiteindelijk van het Rijk heeft overgenomen voor EUR 1,364 miljoen (aanzienlijk hogere kosten dan verwacht). Dit paste niet binnen de gereserveerde budgetten voor realisatie van het gebied. Versobering van de plannen bood onvoldoende perspectief voor realisatie met een volwaardige inrichting. Uiteindelijk is in overleg met LIC en gemeente Albrandswaard afgezien van de realisatie van Kijvelanden (Verslag BO IJsselmonde 14 maart 2016 en Memo over knelpunten Landinrichting Waalbos, en bufferzonegronden), wat vastgelegd is in de tweede wijziging van de overeenkomst. De in de begroting gereserveerde bijdrage voor Kijvelanden is daarbij vrijgevallen ten behoeve van PZH.

10.3 Projectresultaten

10.3.1 Oppervlakte

De restantopgave voor de landinrichting betreft bij ondertekening van de Afrondingsovereenkomst: 185 ha Waalbos. 16 ha Develbos fase 3 en 10 ha Donckse Velden fase 2B. In totaal 211 ha te realiseren recreatiegebied. Die oppervlakte is gerealiseerd.

10.3.2 Gerealiseerde voorzieningen

Donckse Velden fase 2B.

Dit omvat het gebied tussen de Donckselaan en sluit aan op het in 2003 aangelegde terrein bij Bolnes. In 2014 is het gebied opengesteld voor publiek. Het Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde beheert de Donckse Velden.

Develbos

Een deel van de Devel was gedempt, maar is opnieuw uitgegraven. Naast bos is tevens ruimte gemaakt voor een waterpartij, waar diverse watervogels vertoeven, en enkele forse open ruimten. In het bos zijn ook lanen geplant van Eik en Beuk. De hoofddoelen van het bos zijn recreatie en duurzame en verantwoorde houtproductie. Er zijn mogelijkheden voor wandelen, fietsen en paardrijden.

Waalbos

Het Waalbos bestaat uit bos, grote en kleinere plassen, en open gebied doorsneden door groenstroken. Er zijn wandelpaden en een fietspad van 1,8 km (fietspad F251, onderdeel van het provinciale Uitvoeringsprogramma Fiets 2012-2016), aangelegd dat aansluit op de regionale routes. Een waterberging van 5.6 hectare zorgt voor opvang van water bij hevige neerslag. Voor schaatsliefhebbers is er, bij voldoende vorst, een mogelijkheid om gebruik te maken van de ijsbaan. Ook is er ruimte gecreëerd voor de opvang van water bij hevige regenval.

10.3.3 Eigendom en beheer

Voor beheer en onderhoud is het volgende vastgelegd in de Afrondingsovereenkomst:

- Het Waalbos wordt, ten behoeve van het beheer in eigendom overgedragen aan de gemeente Ridderkerk. Gemeente Ridderkerk draagt gedurende ten minste 30 jaren na overdracht zorg voor het beheer, onderhoud en instandhouding. PZH stelt voor het beheer (incl. het opstellen van een beheerplan) van deelgebied Waalbos aan gemeente Ridderkerk een eenmalige beheerbijdrage ter beschikking van maximaal EUR 3.000.000.
- SBB heeft bevestigd Develbos fase 3 om niet in beheer te nemen.
- Donckse Velden 2B zal worden beheerd door Natuur en Recreatieschap IJsselmonde.

Uit de eindrapportage IJsselmonde (2017) blijkt dat na realisatie het beheer van de gebieden als volgt is geregeld:

- Het Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde (tevens eigenaar/erfpachter) beheert de Donckse Velden.
- SBB is verantwoordelijk voor het dagelijks beheer van het Develbos. Develbos fase 1 en 2 waren reeds in beheer bij SBB. De gronden van Develbos fase 3 zijn nu in eigendom en beheer bij SBB. Op 6 juli 2017 is hiervoor een overeenkomst door alle partijen getekend in verband met nadere afspraken voor grondruil.
- Het Waalbos is in eigendom en beheer bij SBB. PZH heeft hiervoor aan de gemeente Ridderkerk een eenmalig bijdrage beschikbaar gesteld van EUR 3 miljoen.

10.4 Budget

Gelet op de veranderingen die zich gedurende de looptijd van het project hebben voorgedaan, is ook de financiering enkele keren veranderd. Puntsgewijs kom het verloop neer op het volgende:

- In de Afrondingsovereenkomst is vastgelegd dat PZH een investeringsbijdrage ter beschikking stelt van maximaal EUR 5.616.143,- voor de verwerving en inrichting van de restopgave Landinrichting IJsselmonde.
- Als gevolg van de eerste wijziging van de Afrondingsovereenkomst wordt artikel 6 gewijzigd, als gevolg waarvan in ieder geval duidelijk wordt dat nog EUR 4.404.561 resteert van voormeld budget.
- Als gevolg van de tweede wijziging van de Afrondingsovereenkomst wordt artikel 5.1 gewijzigd, in die zin dat het originele budget wordt veranderd in EUR 4.618.645. Bovendien wordt artikel 6 gewijzigd, als gevolg waarvan in ieder geval duidelijk wordt dat nog EUR 3.407.063 resteert van voormeld budget.
- In het kader van de eindafrekening blijkt dat, ten opzichte van het budget van EUR 3.407.063, een bedrag van EUR 2.155.437 aan nettokosten is gemaakt. Meevallers in de aanbesteding hebben tot lagere kosten geleid dan begroot.
- Hierdoor bleef een bedrag van EUR 1.251.626 over, waarvan EUR 554.820 via Hendrik-Ido Ambacht ten goede is gekomen aan recreatieve routes en EUR 357.439 via Zwijndrecht is besteed ten behoeve van een kwaliteitsimpuls voor het Waalbos (EUR

350.000 subsidie en 7.439 proceskosten). Omdat de recreatieve routes en de kwaliteitsimpuls Waalbos binnen de scope van het RodS-project vallen en hierover sluitende afspraken zijn gemaakt, worden de herverdeelde bijdragen in het kader van deze evaluatie aangemerkt als 'gerealiseerd'. Er is dus (EUR 2.155.437 + EUR 554.820 + EUR 357.439 =) EUR 3.067.696 gerealiseerd van het PZH-budget.

- Het voorgaande komt uit op een surplus van EUR 339.367, welke is vrijgevallen en geretourneerd aan PZH.
- Verder heeft PZH een eenmalige beheerbijdrage ter beschikking besteld van EUR 3.000.000 voor het beheer van het Waalbos. Dit bedrag is gerealiseerd.

De eindrapportage is goedgekeurd door de accountant op 21 december 2017 en diezelfde dag verzonden. GS hebben de eindrapportage geaccordeerd bij brief van 16 februari 2018.

10.5 Planning

In de Afrondingsovereenkomst is vastgelegd dat uiterlijk op 31 december 2016 de inrichting van het plangebied moest zijn afgerond. Vanwege vertraging in de grondverwerving is in de tweede wijziging van de overeenkomst (2016) de uitvoeringstermijn voor de afronding van de projecten verlengd tot 1 augustus 2017 en de termijn voor de eindafrekening tot 31 december 2017. De uitvoering van de gebieden Donckse Velden fase 2B, Develbos fase 3 en Waalbos zijn eind 2016 afgerond waarmee wordt voldaan aan de deadline zoals gesteld in de overeenkomst.

Donckse Velden fase 2B

In 2014 is de inrichting afgerond en het gebied opengesteld voor publiek. Het Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde beheert de Donckse Velden.

Develbos fase 3

In januari 2016 is gestart met de uitvoering van Develbos fase 3. De afronding van de aanleg Develbos fase 3 vond plaats eind 2016. Op 14 september 2016 is het Develbos op feestelijke wijze geopend. Ten zuiden van het Develbos ligt een perceel waarvoor met de particuliere eigenaar in een apart traject afspraken zijn gemaakt over de invulling van zelfrealisatie van het perceel. De eigenaar wilde niet verkopen en wist bij de rechter met beroep op zelfrealisatie onteigening te voorkomen.

Waalbos

De realisatie van het Waalbos is gefaseerd uitgevoerd. Fase I, deels op grondgebied van Ridderkerk en deels op grondgebied van Zwijndrecht, is in 2011 afgerond. Eind 2015 is gestart met de uitvoering van Fase 2 zo'n 145 ha, deze wordt in het najaar afgerond met het aanbrengen van de beplanting. Op 31 december 2016 is het gebied opengesteld voor publiek. Op 12 mei 2017 is het Waalbos, het laatste project van de Landinrichting IJsselmonde, officieel geopend met een expositie met een foto rapportage van de projecten die de LIC heeft gerealiseerd. Tegelijkertijd met de uitvoering fase 2 is de overdracht van het grondeigendom aan SBB geregeld. Hiervoor was sprake van een complexe grondruil tussen de gemeente Ridderkerk, PZH en SBB. Vanaf 2017 zijn de gronden in eigendom van SBB.

10.6 Voldoet aan verwachtingen?

SBB beheert het Develbos en het Waalbos. SBB benoemt dat de gebieden al veelvuldig worden gebruikt door met name de omwonenden uit het gebied. SBB is zelf tevreden over het gebied zoals het op dit moment is aangelegd, maar benoemt tegelijkertijd veel verbeterpunten te zien. Zo is het bos nog jong en zal zichzelf de komende jaren nog verder zal ontwikkelen. Op recreatief gebied ziet SBB graag meer invulling in de vorm van koffie- en eetgelegenheden zodat de recreant ook wat kan nuttigen na een wandeling. Daarnaast zou SBB met een meer regionale blik naar de diverse projecten willen kijken. Op deze wijze kan een integraal doorontwikkelproces opgestart worden dat met de komende woningbouwopgave bijdraagt aan de natuurwaarde van het IJsselmondegebied.

De gebieden van IJsselmonde kennen nog een grote opwaartse potentie waar SBB graag een bijdrage aan wil leveren. SBB geeft echter te kennen niet de financiële middelen te hebben om deze potenties waar te maken. Hiervoor is SBB afhankelijk van de gelden die andere partijen, zoals PZH, beschikbaar stellen.

Specifiek voor de deelgebieden zijn de volgende verbeterpunten aangedragen door SBB:

- **Donckse velden** – De Donckse Velden zijn aangelegd in twee fasen. Deze twee fasen hebben echter geen onderlinge verbinding in de vorm van recreatieve paden. Dit zou een verbetermogelijkheid zijn. Op dit moment is het perceel van Huys ten Donck niet toegankelijk voor recreanten. SBB heeft benoemd dat wanneer recreanten het gebied mogen kruisen dit waardevol is voor de ervaring van de Donckse velden.
- **Develbos** – Het Develbos mist nog een verbinding met het Waalbos en de andere gebieden rond de IJsselmonde. Dit is echter lastig realiseerbaar door de aanwezigheid van het spoor. Het is echter wel een wens van SBB.
- **Waalbos** – Het Waalbos is een plaats waar de recreant graag komt. Hier lopen de Schotse Hooglanders en dit wordt als zeer positief ervaren. Desondanks zou het bos een kwaliteitsimpuls goed kunnen gebruiken, door bijvoorbeeld het aanleggen van een geboortebos of het aanleggen van recreatieve verbindingen met andere gebieden van IJsselmonde. Kortom: de basis van het Waalbos is goed en het bos kent dan ook een grote potentie voor doorontwikkeling.

11 Oude Rijnzone

11.1 Korte inleiding

Aan de oostzijde van Bodegraven is in het kader van het RodS-programma een strook ingericht met een waterlichaam en recreatieve voorzieningen. Dit project kent meerdere namen zoals de 'Oude Rijnzone' of het 'Limespark'. Limespark is preferent aangezien 'Oude Rijnzone' ook de naam is van een andere gebiedsontwikkeling in deze regio. Door het aanleggen van het Limespark wordt een deel van de noordgrens van het Romeinse Rijk hersteld dat hier gelegen was. In een recenter verleden was het gebied een landbouwgebied. Na de inrichting rond 2014/2015 kent het gebied een waterlichaam met natuurvriendelijke oevers, wandel- en fietspaden.

Figuur 15 – Satellietbeelden na aanleg Limespark

11.2 Afsprakenkader

Op 4 juni 2013 hebben de gemeente Bodegraven-Reeuwijk en PZH de 'Uitvoeringsovereenkomst 12 hectare Recreatie om de Stad in de Oude Rijnzone, deelproject Bodegraven-Oost' (de 'Uitvoeringsovereenkomst') ondertekend. Deze 12 ha moest worden verworven en ingericht aan de oostzijde van Bodegraven. Vervolgens is het DO opgesteld en is in 2013/2014 de aanbestedingsprocedure doorlopen en is de opdracht gegund aan een aannemer. Uitvoering van het project is gestart in mei 2014 en in mei 2015 heeft de officiële opening van het gebied plaatsgevonden.

11.3 Projectresultaten

11.3.1 Oppervlakte

Conform de Uitvoeringsovereenkomst heeft het te realiseren gebied een oppervlakte van 12 ha. Volgens de eindrapportage is er uiteindelijk 13 ha gerealiseerd.

11.3.2 Eigendom en beheer

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk verzorgt als eigenaar gedurende 30 jaren na afronding van de inrichting het beheer, onderhoud en instandhouding van de functie en bestemming van het plangebied zoals beschreven is in het inrichtingsplan.

11.4 Budget

Op basis van de Uitvoeringsovereenkomst heeft PZH een bijdrage toegekend van EUR 1.100.000. Dit is ook de bijdrage die uiteindelijk daadwerkelijk is uitgekeerd. Op een later moment heeft PZH een extra subsidie toegekend voor Limes van EUR 18.000. Die subsidie wordt ook in de eindrapportage verantwoord. Een andere grote financier was de Gemeenschappelijke Regeling de Oude Rijnzone die een subsidie van EUR 4.000.000 heeft verstrekt uit het Regionaal Investeringsfonds (vaak aangeduid in de stukken als de RIF-subsidie of ORZ-subsidie). Beide subsidies maken geen deel uit van de Uitvoeringsovereenkomst en zijn om die reden niet meegenomen in de evaluatie.

Uit de eindrapportage volgt dat er in 2016 voor EUR 4.861.201 aan investeringen is gedaan en EUR 5.317.130 is ontvangen, hetgeen neer komt op een positief resultaat van EUR 455.929 (wat in de stukken vaak wordt afgerond naar EUR 456.000).

Gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft voorgesteld om het positieve resultaat naar rato te verdelen over beide subsidieverstrekkingen (PZH en GR ORZ). PZH maakt daarom aanspraak op 21,6% (afgerond EUR 98.000) en GR ORZ op 78,4 % (afgerond EUR 358.000). PZH moest in september 2019 nog een gedeelte van EUR 220.000 voldoen van de totale RodS-bijdrage. De gemeente heeft voorgesteld om beide bedragen met elkaar te verrekenen, als gevolg waarvan PZH kon volstaan met het overmaken van een restbedrag van (EUR 220.000 – EUR 98.000 =) EUR 122.000. De gemeente kon een factuur voor dat bedrag naar PZH sturen. De verrekening heeft geen invloed op de gerealiseerde PZH-besteding aan het project: dit is dus EUR 1.002.000 (EUR 1.100.000 min EUR 98.000).

De eindrapportage dateert van 3 mei 2017 met een accountsverklaring van 20 juni 2017. Beide documenten zijn door de gemeente aangeboden bij brief van 4 juli 2017 en door GS goedgekeurd bij brief van 17 oktober 2017.

11.5 Planning

In de Uitvoeringsovereenkomst zijn de gemeente Bodegraven-Reeuwijk en PZH overeengekomen dat de inrichting van het plangebied uiterlijk op 1 juni 2016 afgerond moest zijn. Op 5 juni 2016 heeft de gemeente Bodegraven-Reeuwijk aan PZH bevestigd dat de uitvoeringstermijn van het project is verlengd tot 1 september 2016, waarbij partijen hebben afgesproken om het project financieel af te sluiten per 31 december 2016. De aannemer is in mei 2014 gestart met de werkzaamheden en in mei 2015 heeft de officiële opening plaatsgevonden. Na die datum vonden nog enkele (aanvullende) werkzaamheden plaats, maar de gemeente en PZH zijn niettemin overeengekomen om 1 september 2016 als einddatum van het project aan te houden. Ondanks dat de vastgestelde einddatum stond op 1 september 2016, was de uitvoering reeds in mei 2015 voor het overgrote gedeelte afgerond. Daarmee is het planning zoals afgesproken in de wijzigingsovereenkomst behaald.

11.6 Voldoet aan verwachtingen?

De gemeente is zeer tevreden over het project. Het gebied wordt veelvuldig gebruikt door niet alleen de bewoners van de aangrenzende woningbouwlocatie, maar ook door recreanten van verder weg. Af en toe worden de kunstobjecten in het gebied vernield, maar al met al valt dit mee. De ecologische ontwikkeling van het gebied is tevens naar wens. Op basis van het beeldkwaliteit is duidelijk te zien dat de soortenrijkdom toeneemt. De gemeente benoemt wensen te hebben om een klein trekpuntje aan te leggen over het water heen. Daarnaast zou de gemeente graag meer informatieborden willen plaatsen om zo de recreanten verder te informeren over aanwezige objecten/natuur en hun doel.

12 Ruyven en Zuidpolder van Delfgauw

12.1 Korte inleiding

Ruyven/Zuidpolder is een gebiedsontwikkeling ten zuidwesten van Delft. Het gebied is gelegen in de gemeente Pijnacker-Nootdorp en kent verschillende bestemmingen zoals 'natuur', 'agrarisch' en 'recreatie'. Het gebied is een voormalig landbouwgebied dat is ingericht als agrarisch gebied met natuurlijke en landschappelijke waarden en daarnaast omvat het gebied natuurgebieden. Het project wordt uitgevoerd als onderdeel van de Groenblauwe slinger, dit is een recreatieve ecologische verbindingzone van Zoetermeer naar Delft/Midden-Delfland die de stad weer in verbinding brengt met de omgeving.

Figuur 16 – Projectgebied Ruyven/Zuidpolder

12.2 Afsprakenkader

In 2005 is door PZH, de gemeente Pijnacker-Nootdorp en het Hoogheemraadschap van Delfland een samenwerkingsovereenkomst gesloten ter bevordering van de groenontwikkeling en recreatie in de Zuid-Hollandse regio's. In vervolg op deze samenwerkingsovereenkomst hebben partijen de "Ontwikkelingsovereenkomst Ruyven/Zuidpolder d.d. 19 december 2008" ondertekend. Niettemin wordt in deze evaluatie voor het afsprakenkader de Wijzigingsovereenkomst van december 2013 als vertrekpunt genomen. Deze overeenkomst bevat onder meer afspraken over de verantwoordelijkheid voor het verwerven van de gronden (de gemeente), de verantwoordelijkheid voor de inrichting van het gebied (de gemeente en het hoogheemraadschap) en de grondeigendom en het structureel beheer en onderhoud (de gemeente).

12.3 Projectresultaten

12.3.1 Oppervlakte

De RodS-opgave omvat circa 30 ha en bestaat volgens de overeenkomst uit de volgende onderdelen: de Bergboezem Zuidpolder van Delfgauw met aanvullende recreatieve voorzieningen; de noord-zuid waterverbinding; de recreatieve verbinding Ruyven-Zuid; de recreatieve verbinding Ruyven-Noord; de recreatieve verbinding Wilgenweg/Zuideindseweg. Uit het beheerplan en de eindrapportage blijkt dat de 30 ha RodS en de recreatieve verbindingen daadwerkelijk zijn gerealiseerd.

12.3.2 Eigendom en beheer

In de Wijzigingsovereenkomst is beschreven dat de gemeente Pijnacker-Nootdorp het beheer uitvoert van de droge gedeelten van Ruyven/Zuidpolder. Dit is inclusief alle wegen, paden en bruggen. In de Wijzigingsovereenkomst is beschreven dat de Hoogheemraadschap van Delfland het beheer uitvoert van de natte gedeelten van Ruyven/Zuidpolder. Dit is inclusief alle kunstwerken van de waterberging en de duikers binnen het bergingsgebied. Gemeente Pijnacker-Nootdorp is eigenaar van Ruyven/Zuidpolder (droge en natte delen).

12.4 Budget

In de Wijzigingsovereenkomst is vastgelegd dat PZH een bijdrage van (maximaal) EUR 1.600.000 zou leveren aan het project. Een gedeelte daarvan van EUR 300.000 betrof een inrichtingsbijdrage uit het restant van het ILG-budget. Een ander deel van EUR 300.000 was een grondverwervingsbijdrage ten behoeve van de afronding van kavelruil. De overige EUR 1.000.000 was een bijdrage uit het Uitvoeringsprogramma Groen voor de recreatieve verbindingen.

Later blijkt dat de totale bijdrage eigenlijk EUR 1.300.000 had moeten zijn; de grondverwervingsbijdrage voor afronding van kavelruil (EUR 300.000) was abusievelijk meegenomen, de kavelruil was namelijk al gerealiseerd. Bij brief van 3 juni 2015 heeft de gemeente Pijnacker-Nootdorp PZH verzocht om uitbetaling van de bijdrage van EUR 1.300.000.

Bij e-mail van 6 mei 2020 heeft de gemeente de eindafrekening met bijbehorende goedkeurende verklaring van de accountant aangeboden aan PZH. Bij brief verzonden op 22 december 2020 zijn GS akkoord gegaan met de eindafrekening en bijbehorende accountantsverklaring. De totale gerealiseerde kosten bedragen EUR 2.676.349; uit de eindafrekening blijkt dat PZH hiervan EUR 1.300.000 voor haar rekening neemt en de gemeente draagt EUR 1.081.037 en EUR 295.312 bij.

Het beheer maakt geen deel uit van de eindafrekening, maar wordt hier voor de volledigheid wel genoemd. In 2020 zijn PZH en de gemeente een afkoop van de provinciale bijdrage overeengekomen (eenmalig EUR 239.700, brief 14 juli 2020 met kenmerk PZH-2020-746243944). Dit bedrag is ook uitgekeerd.

12.5 Planning

In de Wijzigingsovereenkomst is overeengekomen dat de realisatie van het inrichtingsplan afgerond diende te zijn op uiterlijk 31 december 2018 en dat het gebied uiterlijk op die datum moest

zijn opengesteld voor het publiek. De deelprojecten zijn op 15 mei 2018 (Schoolroute) en 26 juli 2018 (Bergboezem) opgeleverd. Het nieuwe groengebied is eind 2018 officieel geopend.

Overigens heeft de gemeente op 2 april 2019 PZH meegedeeld dat het indienen van de eindafrekening incl. accountantsverklaring de gemeente ontschoten is. Zij heeft daarom om uitstel voor indiening van de eindafrekening gevraagd. Bij e-mail van 6 mei 2020 heeft de gemeente de eindafrekening met bijbehorende goedkeurende verklaring van de accountant aangeboden aan PZH. Bij brief verzonden op 22 december 2020 zijn GS akkoord gegaan met de eindafrekening en bijbehorende accountantsverklaring.

12.6 Voldoet aan verwachtingen?

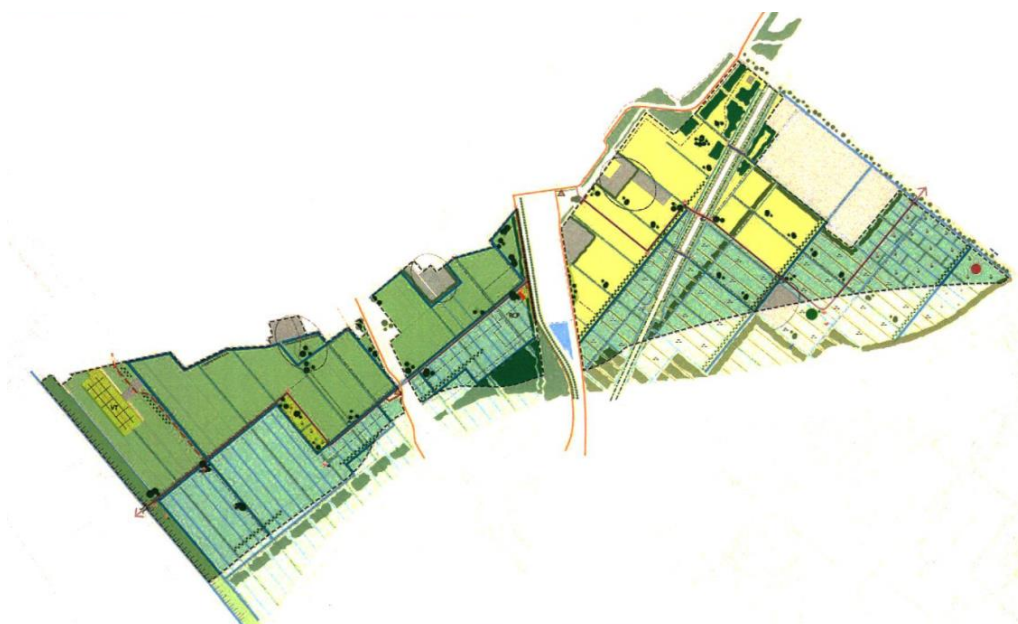
De gemeente is tevreden over het gebied. De aangelegde recreatieve verbindingen ontlasten het toekomstige weidevogelgebied ten oosten van dit project. De gemeente is tevens zeer tevreden over de samenwerkingen tussen de diverse betrokken partijen. De behoefte tot nadere doorontwikkeling wordt eigenlijk niet gevoeld; het gebied voldoet aan de verwachtingen.

13 Vlinderstrik

13.1 Korte inleiding

De Vlinderstrik

De Vlinderstrik is een natuur- en recreatiegebied tussen Rotterdam en Berkel en Rodenrijs aan de rand van de gemeenten Rotterdam en Lansingerland. Het gebied van in totaal 140 ha bestaat uit de Berkelse Zuidpolder en een deel van de Rotterdamse Schiebroekse Polder en is oorspronkelijk een veenweidelandschap. De Vlinderstrik, een naam die voortkomt uit de vorm van het gebied, verbindt de bestaande groengebieden de Polder Schieveen, Midden-Delfland, de Rottemeren en de Ackerdijkse Plassen waardoor een aaneengesloten groengebied behouden is aan de noordrand van Rotterdam. Het gebied is ontwikkeld tot een kleinschaliger parkachtig landschap met ruimte voor natuur, recreatie en landbouw.

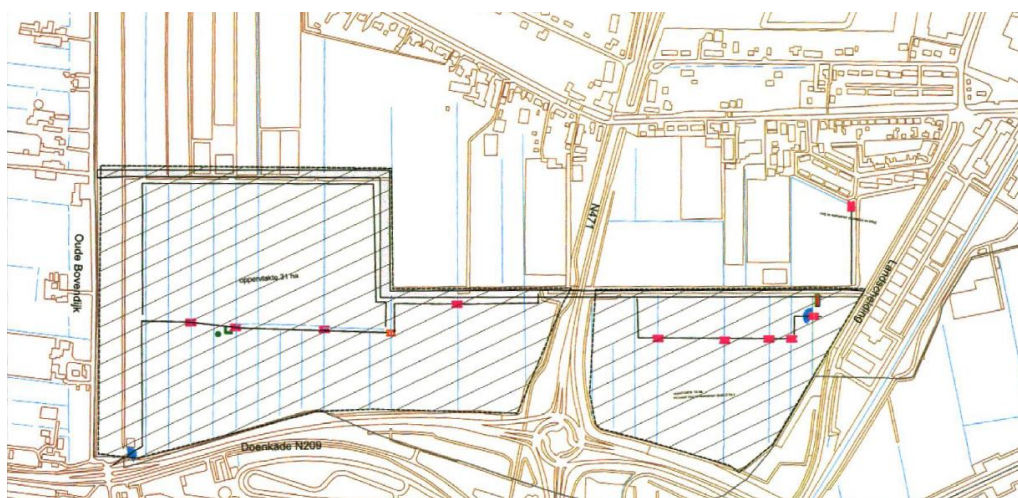
Figuur 17 – Definitief Ontwerp Vlinderstrik 2014 in de Zuidpolder (links) en Schiebroeksepolder (rechts)

Deelproject 40 hectare Vlinderstrik

Binnen het project de Vlinderstrik wordt een deelproject van 40 ha onderscheiden dat onderdeel is van de RodS-opgave. Dit project ligt in de Zuidpolder ten noorden van de Doenkade (N209), op grondgebied van de gemeente Lansingerland en ten zuiden van het fietspad Polderpad. De inrichting bestaat uit struipaden door het gebied met bruggetjes over diverse sloten. Met de aanleg van het groengebied 40 ha RodS Vlinderstrik is een belangrijke groene schakel gerealiseerd tussen Midden-Delfland en het Rottemeren-gebied. De inwoners van Zuid-Holland kunnen hier genieten van een aantrekkelijk nieuw natuur- en recreatiegebied. Dit is het gebied dat centraal staat in deze evaluatie.

13.2 Afsprakenkader

Met ondertekening van de 'Uitvoeringsovereenkomst deelproject 40 hectare Vlinderstrik' (de 'Uitvoeringsovereenkomst') door PZH en gemeente Rotterdam in maart 2015 hebben beide partijen afspraken vastgelegd voor de realisatie van de Vlinderstrik. Partijen hebben als doel de ontwikkeling van een aantrekkelijk groenrecreatief gebied en de versterking van natuurwaarden door alternatief beheer en waterinrichting.

Figuur 18 – Deelproject 40 hectare Vlinderstrik

13.3 Projectresultaten

13.3.1 Oppervlakte

Het deelproject Vlinderstrik heeft conform de Uitvoeringsovereenkomst een omvang van 40 ha en maakt deel uit van het totale project Vlinderstrik. Deze oppervlakte is ook gerealiseerd.

13.4 Budget

Het totale gebied van 140ha is door de gemeente Rotterdam als één integraal project opgepakt en gefaseerd uitgevoerd. Ruimtelijk gezien is er geen afbakening tussen de 100 ha en de extra 40 ha. Financieel wordt wel onderscheid gemaakt in de opgaven van 100 ha binnen de PMR-opgave (Project Mainportontwikkeling Rotterdam) en de aanvullende opgave van 40 ha.

De totale kosten voor de uitbreiding van het natuur- en recreatiegebied met de 40 ha zijn bij de start geraamd op EUR 10,5 miljoen (verwervingskosten). De kosten zouden gelijk verdeeld worden over PZH (destijds ILG), de Stadsregio (met middelen uit het Groenakkoord) en de gemeente Rotterdam. Iedere partij zou een bedrag bijdragen van EUR 3,5 miljoen euro.

In de Uitvoeringsovereenkomst tussen gemeente Rotterdam en PZH is de provinciale bijdrage vastgelegd van maximaal EUR 3,5 miljoen voor de verwerving en inrichting van 40 ha RodS in de Vlinderstrik. Dit onder voorwaarde dat gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam eveneens ten minste één derde deel bijdragen aan de kosten.

Volgens de financiële eindrapportage bedroegen de verwervingskosten van 40 ha grond EUR 10.738.000. PZH en het Rijk hebben hier beide EUR 3,5 miljoen aan bijgedragen. De gemeente Rotterdam draagt het restant van de kosten voor een bedrag van EUR 3,74 miljoen.

Bijdrage Rijk - Groen Akkoord	EUR 3.500.000
Bijdrage PZH - RodS opgave	EUR 3.500.000
Bijdrage gemeente Rotterdam	EUR 3.738.387
Totale grondkosten	EUR 10.738.387

De kosten voor de inrichting van het gebied zijn niet benoemd in de Uitvoeringsovereenkomst. Deze kosten zijn door de gemeente Rotterdam voor eigen rekening genomen.

13.5 Planning

Voor dit gebied golden diverse deadlines:

- Partijen zijn in de Uitvoeringsovereenkomst overeengekomen dat de inrichting van het project afgerond moest zijn op 21 maart 2014. Blijkens het akkoord dat GS hebben gegeven op de eindrapportage, wordt de inrichting geacht te zijn afgerond op die datum.
- Tevens zijn partijen overeengekomen dat uiterlijk op 31 december 2015 het plangebied in beheer moest zijn gegeven aan de eindbeheerder. Middels een officieel moment op 4 oktober 2013 is de 40 ha Vlinderstrik opengesteld voor het publiek. Gemeente Rotterdam, tevens grondeigenaar, is gedurende 30 jaar na afronding van de inrichting verantwoordelijk voor het beheer van het gebied van 40 ha. Hiervoor is in opdracht van de gemeente het 'Beheerplan Vlinderstrik Beheerplan natuur en recreatie 2015-2021' opgesteld. Natuurmonumenten voert in opdracht van de gemeente het beheer van het groen en struinpaden in de polder uit. Gemeente Lansingerland voert het dagelijks beheer van het asfalt en de bruggen. Met het ter kennisname toezenden van het beheerplan aan GS, is invulling gegeven aan de betreffende deadline.
- Tot slot merken GS, in hun brief waarin zij akkoord geven op de eindrapportage 40 ha RodS Vlinderstrik, op dat gemeente Rotterdam de eindrapport later heeft ingediend dan afgesproken in de Uitvoeringsovereenkomst. GS benoemen dat de oorzaken bekend zijn (zonder hier verder op in te gaan) en benoemen dat deze geen reden geven voor verdere opmerkingen.

13.6 Voldoet aan verwachtingen?

De gemeente is zeer tevreden over de aanleg en het gebruik van het gebied. Het gebied werd vrijwel direct na aanleg zeer intensief gebruikt door zowel fietsers als wandelaars. Binnen het projectgebied is een laarzenpad aangelegd. Voor de oostzijde van het gebied wordt een extra fietspad gerealiseerd om de bezoekersintensiteit van het gebied beter te kunnen spreiden. Doorontwikkeling van het gebied is afhankelijk van toekomstige ontwikkelingen. Op dit moment zou alleen doorontwikkeling in het kader van uitbreiding van het projectgebied wenselijk zijn. Een

kwalitatieve doorontwikkeling van het gebied in algemene zin wordt (in ieder geval nu) niet noodzakelijk geacht.

14 Zwethzone, deelgebied Zwethstrook

14.1 Korte inleiding

De Zwethzone is een groen en waterrijk gebied, ingeklemd tussen het riviertje de Zweth en de N222 / N221, gelegen tussen de stadsparken van Rijswijk en het recreatiegebied De Wollebrand bij Naaldwijk. De Zwethzone is een onderdeel van de groene, ecologisch en recreatieve verbinding tussen de Vlietlanden onder Leiden en de Nieuwe Waterweg boven Rotterdam. Het gebied dient als overgangsgebied, tussen het stedelijk gebied Rijswijk–Wateringscheveld en Westlandse Zoom en het open weidegebied van Midden-Delfland, als verbinding tussen stad en land. In het waterrijke en groene gebied goed zijn extra groen- en waterpartijen aangelegd waardoor het gebied geschikt is voor verblijf voor fietsers en wandelaars.

Figuur 19 – Inrichtingskaart de Zwethstrook, bron: Rapportage Groenproject Zwethzone, Stadsgewest Haaglanden, mei 2014

14.2 Afsprakenkader

In tegenstelling tot andere RodS-gebieden, vormt voor de Zwethzone niet een wijzigingsovereenkomst of uitvoeringsovereenkomst het vertrekpunt voor de gemaakte afspraken. Naar aanleiding van de bezuinigingen in 2011 zijn partijen het overleg aan gegaan. Gedurende het overleg hebben zij afspraken gemaakt over het vervolg en de afronding van de Zwethzone. GS hebben deze afspraken bevestigd in een brief van 19 juni 2012. In de brief benoemen GS overigens wel de afspraken in een overeenkomst te zullen opnemen, maar dat lijkt nooit gebeurd te zijn. Strikt juridisch is dat ook niet nodig.

14.3 Projectresultaten

14.3.1 Oppervlakte

Het project de Zwethzone heeft een omvang van 73 ha, waarvan 20 ha RodS en 53 ha VINAC Groen (Strategisch Groen). De realisatie van het VINAC Groen is in 2010 grotendeels afgerond. De RodS-taakstelling wordt voornamelijk gerealiseerd in de Zwethstrook. Partijen zijn een RodS-opgave overeengekomen van afgerond 21 ha. Uiteindelijk is 22 ha recreatiegebied gerealiseerd in de Zwethstrook.

14.3.2 Gerealiseerde voorzieningen

In de Zwethstrook zijn waterpartijen, speel-, lig- en plukweiden, picknickplaatsen met een boomgaard en speelvoorzieningen, een doorgaand fietspad en natuurwandelpaden aangelegd met een parkeervoorziening.

14.3.3 Eigendom en beheer

De financiering en uitvoering van beheer en onderhoud zijn structureel geregeld en worden uitgevoerd door de gemeente Westland, tevens grondeigenaar.

14.4 Budget

In de eindrapportage van het project wordt ingegaan op de bijdragen die zijn geleverd en de daadwerkelijke uitgaven die zijn gedaan. Deze worden op hoofdlijnen ingedeeld in twee soorten: geldstromen ten behoeve van de verwerving van de RodS-gronden en gelden ten behoeve van de inrichting van het gebied. In totaal hebben partijen EUR 13,3 miljoen bijgedragen aan het project; EUR 3.445.350 voor de verwerving en EUR 9.575.530 voor de inrichting. De verwerving wordt niet apart verantwoord, hetgeen er mee te maken zal hebben dat ten tijde van de herijking in het gebied van de Zwethstrook al een groot aantal gronden was verworven. Van de aangepaste taakstelling van 20,5 ha was al ruim 16 ha verworven.³⁰ Ten aanzien van de inrichting is een positief resultaat behaald, omdat daar EUR 9.286.210 is uitgegeven. Het resultaat van EUR 289.320 is verdeeld over de gemeenten: gemeenten Westland, Rijswijk en Den Haag ontvingen elk EUR 90.767 (31,37%), gemeente Delf EUR 11.346 (3,92%) en gemeente Midden-Delfland EUR 5.673 (1,96%).

PZH heeft een investeringsbijdrage beschikbaar gesteld van EUR 1.210.000 voor de kosten voor de resterende grondverwerving en inrichting met peildatum 1 januari 2011 (afrekendatum tussen PZH en Rijk).

<i>Onderwerp</i>	<i>Afgesproken bijdrage PZH</i>	<i>Gerealiseerde bijdrage PZH conform eindrapportage</i>
Realisatie RodS	EUR 435.000	EUR 444.787
Realisatie wandelpad	EUR 115.000	EUR 115.000
Grondverwerving	Verwerving door PZH via DLG uit ILG-budget wordt niet in deze evaluatie verantwoord.	
Totale investeringsbijdrage voor grondverwerving en inrichting vanaf 1 januari 2011	EUR 1.210.000	Uit de goedkeuring van de eindrapportage door PZH blijkt dat het RodS-gebied en het wandelpad zijn gerealiseerd conform het verstrekte budget. De gronden zijn door PZH in 2014 verworven en in 2015 overgedragen aan de gemeenten; de grondverwerving vormt geen onderdeel van de eindafrekening.

De eindrapportage 'Rapportage Groenproject Zwethzone, Uniek groen en waterrijk gebied aan de rand van de stad' van het Stadsgewest Haaglanden dateert van mei 2014. Onderdeel van deze eindrapportage is de financiële verantwoording over het project. De eindrapportage, inclusief financiële verantwoording, is akkoord bevonden door de accountant bij brief van 6 mei 2014. Bij brief van 12 september 2014 hebben GS de eindrapportage met financiële verantwoording goedgekeurd: "Uit uw rapportage en accountantsverklaring blijkt dat met onze bijdrage t.b.v. het

³⁰ Projectplan Zwethzone, november 2012, Stadsgewest Haaglanden en Stuurgroep Zwethzone.

project 6,2 km wandelpad en 22 ha RodS is gerealiseerd. Hiermee heeft u de afgesproken prestaties ruimschoots geleverd. De provinciale bijdrage heeft u reeds ontvangen. Met de vaststelling van de rapportage is deze bijdrage definitief geworden. We kunnen daarom ook instemmen met het beëindigen van het fonds en het Uitvoeringsconvenant (artikel 13)."

14.5 Planning

Vanaf 2004 is gewerkt aan de plannen voor een nieuw grondgebied rond de Zweth. De voorlopige inrichtingsschetsen zijn in 2007 uitgewerkt in een uitvoeringsplan. In 2008 is gestart met de uitvoering van het project de Zwethzone. Bepaald is dat het Strategisch Groen (lees: de RodS-gronden) uiterlijk in 2013, later bijgesteld naar 2016, gerealiseerd moest zijn. Bij de herijking is afgesproken dat het project uiterlijk op 1 januari 2016 dient te zijn afgerekend en de gronden overgedragen aan de eindbeheerder. Het project is in 2014 afgerond, waarmee aan deze voorwaarden is voldaan.

14.6 Voldoet aan verwachtingen?

Het gebied wordt momenteel veelvuldig gebruikt. Daarnaast krijgt het gebied bij de verbreding van de N211 een uitbreiding waar nu de benzinepomp is gevestigd. Verder is het recreatiegebied onderdeel van de ontwikkeling van het Nationaal Park Hollandse Duinen, regioproject "Van zee tot Zweth". Als doorontwikkelingsmogelijkheid wordt een fietsverbinding benoemd ter plaatse van de Schapweimolen.

* * *